МАССА А МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРИШ, ВIАШАГIКХЕТА!

СЕРДАЛО
свет

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIай областнойн Грозненски городскойн комитетий а Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета а орган
Орган Чечено-Ингушского областного, Грозненского городского комитетов Коммунистической партии Советского Союза и Верховного Совета Чечено-Ингушской АССР

№ 37 (2558) | КIиранди, 7 май, 1961 шу. | Мах 2 кеп.

КУЛЬТПРОСВЕТУЧРЕЖДЕНЕЙ ЛОАРХIАМЕГIА ДОЛА ДЕКХАР

Хургйолча ССКП XXII съезда сийна шерра социалистически яхь а йоаржаяь ССКП ЦК январски Пленума решенеш толамца кхоачашъяра хьинаре къахьегаш ба укх деношка вай республика юрта боахама къахьегамхой. Тайп-тайпарча моттигашкара хоамаш ду керда толамаш дахьад, керда маяк лотаеннай, яхаш. Толамца чакхдоахаш латт семилетка кхоалагIча шера бIаьстан кхашкара балхаш а.

Иштта шерра вай къахьегамхошта юкъе яьржача социалистически яхье кхетамца дакъа лоацаш хила еза республика культпросветучрежденеш. Цар сийлен декхар да январски Пленумо белгалдаьккхача бесса хIанз Iилма карагIдаьннар шерра юкъе доаладеш ца хилча юртбоахам дегIабоалабе йиш хургйоацилга дика кхета а деш, шоай болх вIаштIехьбаккха. Тоъам бац цхьан саго, цхьан коллективо доккхий толамаш дахьад, аьнна. Хьалха латтаращца нийсбала беза берригаш а.

Из гIулакх дика кхета а деш шоай болх кхетамца вIаштIехьбаьккха дуккха культпросветучрежденеш я республике. Сакъердаме яр Ачхой-Мартановски районерча Алхан-Юртовски клубе хинна сайре. Совхозо тIайща декхараш, серпуховцай болам бувцаш къамаьлаш дир юрта боахама специалисташа. Клубе кийчъяь яр январски Пленума решенеш ювцаш йола стенд. Дукха пайдане къамаьлаш дир гулбеннарашa. Свинарка Филимоновас чIоагIа раьза а йолаш тIайщар серпуховцай болам. Цо дош делар къонача свинаркашта Греченконеи, Федосееванеи ший балха говзал дIа а йовзийташ уж хьалха баргболаш новкъостал де, аьнна. «Красноармейский» яхача совхозерча доярка Хатуевас дош делар тIехьайисача доярка на Сербиевана новкъостал де.

Говза лелабу шоай болх Сунженски района Карабулакерча клуба болхлоша а. Цига хул тайп-тайпарча темаех йола сайренаш. Шерра дIайовзийт дикагIбарий опыт. Каст-каста вIашагIкхет хьалха латтача дояркашца, хьажкIаш лелаерашца, механизаторашца, иштта кхыболча а болхлошца. Къаьстта дика леладу клуба болхлоша къахьегамхошта юкъе яьржача социалистически яхьа итогаш яра гIулакх.

ХIанз мамогта кхашкара балхаш деш боажкача механизаторий хьашташ бокъонца Iалашдара чIоагIа лоархIаме да кердадар юкъе а кхувлаш культпросветучрежденей болх вIаштIехьбаккхар. Цудухьа республика культура Щеношкеи клубашкеи укх бIаьсти вIашагIъеллай 70 агитхудожественни бригада, хIаьта царех цхьаяраш театрализованни а я. Дика болх беш я Шелковской района культура Щен театрализованни агитбригада. Цу бригаде дакъа лоацаш 15 саг ва. БIаьсти жа дахкача хана агитбригада дуккхаза хиннай № 6 йолча совхоза эггара гаьнагIа йолча моттигашкарча жа Iуй болча.

Сакъердаме репертуар вIашагIъеллай Наурски районерча Калиновски культура Щен агитбригада коллективо. Къаьстта дукха еза наха «телевизор» яха магнитофона тIа дIаяздаь къамаьлаш долаш йола номер. Агитбригадо дувц колхоза дикагIа болча болхлоех, белгалдоах балха юкъера кхоачамбоацараш.

Иштта дика болх беш агитбригадаш а йолаш культпросветучрежденеш кхы а я вай республике. Цхьабакъда, из бехктокхаме гIулакх ледара латт цхьайолча моттигашка. ХIанз а шоай декхар дика кхетадаьдац Урус-Мартановски, Грозненски, Первомайски, иштта кхыйолча а районий культпросветучрежденей болхлоша. Бокъонца, вахарца бувзам болаш, юрта боахама къахьегамхошa тIайща доккхий декхараш кхоачашдара дика новкъостал лоаттадеш вIаштIехьбаьккхабац цар шоай болх. Первомайски района кхашка хIанз а хилац агитбригадаш, хIаьта цигарча цхьайолча колхозий клубашка дикагIбарий опыт дIа-юха йовзийташ цхьаккха сайре а хиннаяц.

Шаьла района культура Щен агитбригада а геттара кIезига хул кхашка. Сунженски районе болх беш шиъ мара агитбригада яц. Хьалха болх беш хинна Нестеровски культура Щен агитбригада хIанз эггара кхашкара балхаш сихденнача хана болх беш яц.

Из гIулакх кхы дIахо ла метаргдолаш дац. Шоашта хьалхашка латта сийлен декхараш кхоачашде еррига торонаш оарцагIъяха еза культура учрежденей болхлоша. ХIара клубе, хIара культура ЦIагIа хила еза агитбригадаш. Моттигерча темаех, ССКП ЦК январски Пленума решенеш кхоачашъярах, ССКП XXII съезда сийна яхье баьннача къахьегамхоша тIайща декхараш мишта кхоачащду дувцаш хила еза агитбригадай репертуар. ДикагIбарий опыт дIа-юха йовзийташ йола сайренаш дукхагIа вIаштIехьъяха еза, кхетамца лелае еза гойтара агитацi. ХIара клуберча библиотеке хила деза юрта боахама специалисташта эшаш дола литература. ДукхагIчарна карагIдаьннар массанена дIадовзийташ, цхьан саго дIадоладаь сий дола гIулакх массане хьаллоацаргдолаш вIаштIехьбаккха беза болх. Цхьаболча культура учрежденей болхлошта хет нах хьагул а баь дикагIа йола опыт дIайовзийтача шоаш гIулакх чакхдаьккхача санна. Цунах тоъам бе мегаргбац. Керттерадар да дIайовзийтача опытах пайда эцаргболаш гIулакх вIаштIехьдаккхар. ХIара клуба, культура Щен болхлой кхетадеш хила веза ССКП ЦК январски Пленума решенеш толамца кхоачашъяра къахьегамхошта цахаддаш новкъостал лоаттадеш, хьалха латтача маякашца берригаш а нийслургболаш болх вIаштIехьбаккха безилга.

Культпросветучрежденешта эшаш дола новкъостал а лоаттадеш цахаддаш цар балхага хьожаш хила еза районий культура отделаш, культура Министерство.

Новкъост Н. С. Хрущев Армене вар

ЕРЕВАН, 5 май. (ТАСС). Армене Советски Iаьдал этта а Армене Коммунистически парти вIашагIъелла а 40 шу дизар дездеча дакъа лацар духьа тахан укхаза вера ССКП ЦК Хьалхара секретарь, СССР Министрий Совета Председатель новкъост Н. С. Хрущев.

Аэродроме новкъоста Н. С. Хрущева накъа баьхка бар Коммунистически партеи правительстваи Армянски ССР кулгалхой, цIей дездеча яьхкача лоалахарча союзни республикай делегацешта керте латтараш, къахьегамхой викалаш.

Аэродромера хьалвоагIача новкъа а городе а гIад а бaха новкъостага Н. С. Хрущевга моаршалаш хетташ бар эзараш къахьегамхой.

МОСКВЕРЧА КЕПАЙОАЗОН БОЛХЛОЙ СОБРАНИ

МОСКВА. 5 май. (ТАСС). Москверча общественносто чIоагIа белгалдаьккхар кепайоазон Ди.

Тахан союзий Щен Колонни зале баьхкаб столица газетий, журналий, издательствай, полиграфически предприятей, рабселькоровски активацара болхлой. Доазол дехьара хьаьший а ба. Кепайоазон Денна хетаяь собрани хьайийлар ССКП МГК хьалхарча секретара П. Н. Демичева. ЧIоагIа тIоараш тохарца сий а деш, сийлен президиуме хержар новкъост Н. С. Хрущев керте латта ССКП Центральни Комитета Президиум.

ССКП ЦК-а союзни республикашта йолча пропагандаи агитацеи отдела заведующе Л. Ф. Ильичева доклад йир.

ССКП Центральни Комитетага моаршал луш письмо дахьийтар собране хиннараша.

Кепайоазон Ди берригача Советий мехка чIоагIа белгалдаьккхад. Журналистийи рабселькоровски активеи собранеш хилар Ленинграде, Киеве Алма-Ате, Баку, Ташкенте, Фрунзе, Риге, Сталинабаде, мехка кхыча городашка а.

* * *

Самардийнахьа Грознерча Лермонтова цIерахча драматически театре ССКП Грозненски горкомои, горисполкомои, Нохч-ГIалгIай журналистий Союзои вIашагIтеха советски кепайоазон Денна хетаяь йоккха торжественни собрани хилар. Цига гулбеннабар партийнии, советскии, профсоюзнии, комсомольскии организацей викалаш, кепайоазон болхлой, болхлойи юрташкареи корреспонденташ.

Массане чIоагIа тIоараш а тохаш собране сийлен президиумалла хержар Н. С. Хрущев керте а волаш ССКП Центральни Комитета Президиум.

Собране хиннараша ладийгIар советски кепайоазон Денах лаьцача докладага.

Торжественни собрани йистеяьлча гулбеннарашта Лермонтова цIерахча театра коллективо «Камаьрша сайре» яха спектакль оттайир.

ССКП XXII СЪЕЗДА СИЙНА

Биъ бетта план—ворхI ди хьалха

ССКП XXII-ча съезда сийленца накъа яхара Грознерча производственно-товарни контора коллективо шерра социалистически яхь а йоаржаяь укх шера биъ бетта план 23-ча апреле кхоачашъяьй.

Яхье баьннараштa юкъе къаьстта дика болх беш ба мехкдаьтта чудотташ бола операторaш А. Силмаха, Л. Ершова, Р. Литвинова, М. Федоркина, Ю. Дмитриев, кхыбараш а. Мехкдаьтта чудоттара план массаза а тIехкхоачашъю цар.

Дика къахьегаш я оператора Карагичева Марияй смена а. Къаьстта хьинаре къахьегаш ба цу сменацара болхлой Н. Корнейкина, М. Проскурина, Л. Сергеева, кхыбараш а. Укх деношка коммунистически къахьегама сийлен цIи еннай сменана.

В. ОПИЧ,
производственно - товарни контора партбюро секретарь.

Планал совгIа

Укх тIеххьарча шин шера Урус-Мартановски райпромкомбината коллективо дика производственни толамаш доах. Хьу кийчъеши цунах хIамаш еши толамца къахьег болхлоша, промышленни продукци арахецара план кхоачашъю, шоаш тIайща декхараш кхоачаш а тIехкхоачаш а дара къовсам лоаттабу.

Майна хьалхара социалистически яхь а лаьца, деза ди тIаккхоачаш биъ бетта план тIехкхоачашйир комбината болхлоша. Планал совгIа 19 эзар сом мах бола продукци а еннай паччахьалкхенна.

ЧIоагIа къахьегаш я нов. Нуралиева хьалхе лелаю Рошничински хьун участок. Биъ бетта производственни план 138 процент кхоачашъяьй цо. Белгалбаьнна дика болх бу Гестамиров Махьмада, Демоев Жамалела, кхычар а.

Дика производственни хьокхамаш доах Чишкерча хьун участко. Укх шера дикагIа болх бу бондарни цехо. ХьалхагIа бешкаш еш кулгаца баь болх хIанз машинаца бу. Цехе болх беш я: фаттан хьокха, бешкай пхонаш йоаха, кхыдола балхаш ду станокаш.

Коммунистически парте XXII-ча съезда къахьегама толамашца накъа яха Сийлахь-боккхача Октябра деза ди тIаккхоачаш промышленни продукци арахецара шера йоагIа план кхоачашъяь яккха къовсам лоаттабеш я хIанз райпромкомбината болхлой коллектив.

Г. ЛЯХ.

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ШОЗЛАГIА ХЕРЖАЧА ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА БАРХIЛАГIА СЕССИ ХЬАЕЛЛАРА ХЬАКЪЕХЬА

Шозлагlа хержача Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета бархIлагIа сесси хьаелл кхоана, 8-ча мая 1961 шера М. Ю. Лермонтова цIерахча республикански драматически театра цIеношка Iуйрийна 10 сахьат даьлча.

БархIлагIча сессе баьхка Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета депутаташ дIаязбу М. Ю. Лермонтова цIерахча республикански драматически театра цIеношка Iуйрийна 9 сахьат даьлча денз.

П. Денисенко кхайкарал хьаллоацаш

ЯНДИЕВА ДОШ ЛУ

Берригача вай мехка цIи хезача Ставрополерча хьажкIаш лелаеча механизатора Денисенкоси цун новкъосташеи дIадоладаь дика гIулакх хьаллаьцад МагIалбикерча «Ингушский» совхоза цхьоалагIча отделенерча звеньевойс Яндиев ХIарона. Цо лаьрхIад укх шера ше лелаеча 263 гектарах хIаране тIара 65 центнерал кIезигагIа йоацаш хьажкIаш чуэца.

— Аз хьаллоац нов. Денисенкос дIадоладаь механизаторaш ерригроссийски яхье бехаш дола гIулакх, — йоах нов. Яндиева, — сай дош сийленца кхоачашде а хьожаргва со.

Ши бIаь гектара тIа ялатийна лаьрхIан 63 гектара тIа мошача доакъарийна лаьрхIан хьажкIаш дIайийнай ХIарона. ХIаьта дика тоадаьча лаьтта а квадраташ нийса йолаш а дIайийнай уж. Гуш да Яндиева участка тIара хьажкIаш дика хьувкъаргйолга.

БИРЮКОВ,
«Ингушский» совхоза директор.

ХIара гектара тIара — 65 центнер

ХьажкIаш лелаю механизатораш ерригроссийски социалистически яхье бехаш Ставропольерча цIи хезача хьажкIаш лелаеча Денисенкос дIадоладаь дика гIулакх Нохч-ГIалгIайчене эггара хьалха хьаллаьцар цIи хезача хьажкIаш лелаеча А-С. Зармаева, Т. Джамалаева, М. Музыкаевас, иштта кхыбараша а.

Цу дикача гIулакха юстара хила безам бац са а.

Хий деттача лаьттах 45 гектар йола участок яр аз гIулакх деш. Ерригроссийски социалистически яхье дакъа лоацаш хилча 200 гектар лаьттан участок хила еза, аьнна сайна хайча совхоза кулгалхошкара дийхар аз ца тоъаш йола участок сайна хьакъоастаяр. Са дехар кхоачашдир. 200 гектара тIа хьажкIаш дIайийнай, хIаьта уж хьатIаялалехьа манха а баьнкхаб. Цу гIулакхо торо хулийтаргья хьажкIаш сихагIа тIаялийта.

Тха звенос чIоагIа къовсам лоаттабергба укх шера хIара гектара тIара 65 центнер хьажкIаш яхара. ТIайща декхараш сийленца кхоачашдара еррига торонаш оарцагIйоахаргья оаха. Ерригроссийски социалистически яхье шоаш тIехьа бусарг ца хиларах тийша ба звено болхлой. Доккхийча толамашца накъа даха лерхI оаха хьамсарча парте XXII съезда.

Ш. ДЖАБАЕВ,
«Надтеречный» совхоза звеньевой.

Ялатийна лаьрхIа хьажкIаш дIайийна баьннаб

ХьажкIаш дIае болабеннача эггара хьалхарча дийнахьа денз хьинаре къахьийгад Ачхой-Мартановски района «Самашкинский» совхоза болхлоша.

Цар хьийга къа дейнадац. Районе эггара хьалха ялатийна лаьрхIа 1400 гектара тIа дIае езаш хинна хьажкIаш дIайийна йистебаьннаб уж.

ХьажкIаш дIаювш къаьстта дика къахьийгар цхьоалагIча отделене механизатора Байкаев Казбека, сеяльщика Саипов Жунида. ХIара дийнахьа йола заданеш шоззеи ахаззеи тIехкхоачашйора цар. Нормах 9 гектара тIа хьажкIаш дIае езача 25 гектара тIа ювра.

Иштта хьинаре къахьегар трактористаша Азимов Саид-Рахьманеи Исаев Ахьмадеи, сеяльщикаша Гибаев Аптеи Азимов Саид-Зилимеи.

Дикача балхаца белгалбаьннаб цу совхоза йиълагIча отделене трактористаш Гапонов Ивани Идорапуло Николайи. Диъ дийнахьа 144 гектара тIа хьажкIаш дIайийра цар.

В. АКОПЯН.

Обществана пайданерча къахьегама юстара а бувлаш обществана духьаларча наькъаца, къахьегамхой хьацарах бахача наха духьалара къовсам чIоагIбарах дола

РСФСР-а Лакхехьарча Совета Президиума УКАЗ

Коммунистически парте хьалхле а лелаеш, вай мохк шерра коммунизм хьалхье болабеннаб. Советски наха дог гIоздаьнна къахьег предприятешка, стройкашка, колхозашка, совхозашка, учрежденешка, цIагIа общественни пайдане болх бу, законаша яхар ду, социалистически вахара бокъоний сий ду.

Цхьабакъда городеи юртеи хIанз а ба къахьега безам боаца кIеззига нах. Уж тайпа нах дукхагIа йолча хана моттийта балха увтт, хIаьта боккъалдар аьлча къа ца хьегаш даьккхача хIамах бах, паччахьалкхен чотах, къахьегамхой чотах бIаьхий хул, е къахьегалургдолаш боллашехь, цхьаккханахьа болх а ца беш законо могадеш доаца гIулакхаш леладу, алхха шоашта пайда боала балхаш ду, базар ю, сагIа дех, шоай доалахь йолча автомашинех пайда ийбу, нах шоашта балха увттабу, шоай цIенош тIара а лаьттан участкаш тIара а къахьеганза дола пайдаш доах, къа ца хьегаш даьккхача рузкъах, законах йоацаш, къайлагIа Iалашъяьча материалех цIеноши дачаши ю, кхыдола обществана духьалара гIулакхаш леладу. Колхозашка цу тайпара бола нах, колхозникашта оттаяьча льготех пайда а ийбеш, хььналарча къахьегама тIера бувл, къаракъ доах, наьха хьакъах бах, къахьегама дисциплина телхаю, цунца артела боахама ве а деш.

Цу тайпарча цIиймергаш санна болча наха къаракъаш мел, телха гIулакхаш леладу, социалистически вахара бокъонаш телхаю, оамал чIоагIа йоацача обществa кхыча членашта харцахьара Iоткъам бу.

Обществана духьаларча, цу цIиймергий хьисапе бахача наха духьал хьадда къовсам лоаттабе беза, вай обществана юкъера из сий доаца гIулакх дизза дIадоаккхаргдолаш, наха уж ловргбоаца а массане уж харцбергбола а хьал оттаде деза гоннахьа.

Обществана духьаларча наха дуьхьал лоаттабу къовсам чIоагIбарловш къахьегамхоша дуккхаза а яьча уйлай лоархIам а баь, РСФСР-а Лакхехьарча Совета Президиума соцам бу:

1. Конституце керттера декхар кхоачаш ца деча — шийна хььнала къа ца хьетача, общественни пайданерча къахьегама нокъзара бувлача, лаьттан участкаш тIара, автомашинаш тIара, цIенош тIара къа а ца хьегаш пайда ийбеча кхыдола обществана духьалара гIулакхаш лeладеча къахьега могаргдолча граждaнашта районни (городской) халкъа суда соцамах шоаш бахачара кхычахьа, лаьрххIа цу гIулакха къоастаяьча моттиге дIабахийта шинегара пхе шерага кхаччалца суд йойла, къа ца хьегаш билла царгара боахам хьа а боаккхаш, шоаш дIабахийтача моттиге царга къа а хьегийтаргдолаш.

Районни (городской) халкъа суда соцамах, хIаьта иштта предприятешка, цехашка, учрежденешка, организацешка, колхозашка, колхозий бригадашка, къахьегамхой коллективаша яьча общественни приговорах иштта бехктокхаме озалба моттийта предприятешка паччахьалкхени общественнии учрежденешка балха уваттача, колхозий членаш хулача, льготашцеи болхлошца, колхозникашца, гIулакхерча нахаца оагIув тохарцеи пайда а ийбеш, боккъалдар аьлча къахьегама дисциплина йохаеча, алхха шоашта болча пайдана балхаш деча, къа ца хьегаш Iоадаьча рузкъанца бахача, цIиймергий хьисапе баха йиш хулийта паччахьалкхенна духьалара кхыдола зенне гIулакхаш леладеча наха а.

ДIавахийта районни (городской) судо соцам бу е общественни приговор ю общественни организацешa е паччахьалкхен органаша наьха хьакъах вахача сага хьаьнала къахьегаш вахача новкъа вала оттаьча хана из цу новкъа ца воале.

2. Общественни пайданерча къахьегама нокъзара вувлача, обществана духьаларча наькъаца цIиймергий хьисапе вахача сага суд еш районни (городской) халкъа судо баь соцам дIахо латкъа йиш йоацаш а юххера а ба.

Вахачара кхычахьа дIавахийта сага яь общественни приговор районни (городской) къахьегамхой депутатий Совета исполнительни комитето чIоагIъе йоагIа, цо яь решени юххера а я.

3. Обществана духьаларча наькъаца, цIиймергий хьисапе баха нах гучабоах милицеи прокуратураи шоашка йолча материалех, паччахьалкхени общественнии организацей инициативах, гражданаша тийннача заявленеех цу хьакъехьа мел долча гIулакхий тохкам а беш. Тохкам баьчул тIехьагIа прокурора санкцех материал хьажа дIачулу районни (городской) халкъа судага е къахьегамхой коллективага.

4. Нагахь санна тохкам бичеи материалашка хьежачеи цIиймергий хьисапе вахача саго леладеча гIулакхашта юкъе уголовни зуламе хIама хуле, цу сага дош прокуратура органашка дIачудала деза.

5. Иштта вола саг ше вахачара кхычахьа дIавахийта районни (городской) халкъа судо баь соцам, хIаьта иштта общественни приговораш чакхйоах милице органаша.

Шоаш дIабахийтача моттиге къахьега ца туга нах милице органаша хьачубаларах районни (городской) халкъа судо, баьча балхах доагIача алапех 10 процент дIатела дезаш болх бе суд ю, хIаьта иштта баьча соцамах цо болх ца бойя, РСФСР-а Уголовни кодекса 28-ча статьях оттаьча порядках чуволла суд ю. Болх бе е чувалла теха ха кхычахьа ваха дIавахийта яккха езача ханаца лоархIаргьяц.

Кхычахьа ваха дIавахийтачара е дIавохийташ новкъа веддачоа суд ертья РСФСР-а Уголовни кодекса 186-ча статьях.

6. Нагахьа санна кхычахьа ваха дIавахийта саг, ше дIавахийтача моттиге дика леле цо хьаьнала къахьеге, из шийна техачох ах ха яьккха ваьлча общественни организацешa дехарах дIавахийтача моттигерча районни (городской) халкъа суда ханал хьалха мукъавалийта йиш хургья, хьалхагIа ваьхача моттигерча районни (городской) къахьегамхой депутатий Совета исполнительни комитет раьза хуле.

7. Укх Указах доагIа, данза даргдоаца гIулакхаш дарах бола соцам тIаэца тIадуллалда РСФСР-а Министрий Совета.

РСФСР-а Лакхехьарча Совета Президиума Председатель
Н. ОРГАНОВ.

РСФСР-а Лакхехьарча Совета Президиума Секретарь
С. ОРЛОВ.

Москва, 1961 шера 4 май.

1961 ШЕРА МОСКВЕ ЦХЬОАЛАГIА МАЙ ДЕЗДАР. Цlеча майданера эскара Московски гарнизона парад. Сурта тIа: парадера ракетни техника.
Н. Ситникова сурт. ТАСС фотохроника.

КОТАЛОН БIАЬСТИ

ТIехьенашта йиц ца луш ханаш я исторе чухь. Цу тайпарча ханех да 1945 шера 9 май.

...БIаьсти яьнна ха яр из. Вай артиллере коталонца тIехьара йоккхий топаш етташ яьлар из коталон бIаьсти, кердача дунен бIаьсти!

Доккхий зенаш да моастагIа эщавар духьа, вай Даьхе ший лоIаме хилийтар духьа лоаттабеча къовсаме советски халкъа хиннараш. Котало яккхар духьа боарам боаццаш чIоагIа къахьийгар советски наха фронте а тыле а.

Вай котдаьлар. Ежар гитлеровски Германи. Ехар Европера фашистски режим.

Вайна духьала тIом хьоабаьча Гитлерен цун инаралашеи керттерча гIулакха хьисап даьдац, кхы тайпа строй йоаццача тайпара чIоагIа советски строй хилара хьисап даьдац цар.

Вай социалистически системо йиш хилийтар халкъа боахам кердача наькъа тIа боаккхаш сихха хувца, мел эшачунца фронт Iалашъе.

Шоаш хьалхара хIама техачул тIехьагIа СССР халкъашта юкъе къовсамаш даргда аьнна хетар царна. Царна хийттар хиланзар.

Сийлахь-боккха Даьхен тIом лаьттача шерашка 11 эзар совгIа болча тIемахошта Советски Союза Турпал яха цIи елар. Царех 7.627 саг эрсашха, 1.928 саг украинцашха, 244 саг белоруссашха а иштта кхы а бар. Цхьаккха къам дац вай мехка Даьхенна ший турпалаш ца луш. БIаьшерашка дожаргдоацаш ший къаман сий даьккхар Нохч-ГIалгIайчен къонгех волча пулеметчика старши сержанта Нурадилов Ханпашас. Сталинграда юххе баьча тIем тIа 920 фашист вийна дIаваьккхар цо. Дика тешал даций цо Советски Даьхе эрсечоаи украинцаи, казахаи белоруссаи, татаринаи гIалгIачоаи — боккхача мехка дахача дерригача къамашта цхьатарра дукха езаш хилара.

Дерригa дуне цецдаьккхадар шоллагIа дунен тIом болча хана советски халкъа карагIдийннача турпала гIулакхаша.

Ялхайтта шу дIадаьннад фашистски Германи эша а яь, вай дунен исторически котало яьккхача дийнахьа денз. Цхьабакъда, дIадаха гIулакхаш кхетадаьдац гитлеровски инаралаш санна болча наха. Америка доал деча гIозарий новкъосталца, американски долларех хьалхьеду цар Iаьржа низаш, герз ловзаду, цар кхетаде тигац дунен тIара нах машаре баха безаш а баха йиш йолаш а хилар.

Советски халкъо дицдалийтац мехка оборонни низ чIоагIбе безаш хилар. Германски фашизм эша а яь, йоккха котало яьккхача дийнахьа хиннарел гаьнна тIех да вай ТIема Низаш тахан. Эггара кердагIа долча хIанзарча герзаца кийчдаь да вай Эскари ТIема-Форда флоти. Советски ТIема Низий керттера тайпа да хIанз ракетни эскараш.

Турпала Советски Эскареи ТIема-Форда флотеи тIемахой вай Даьхен машарен кхерамзлени тешаме ха да. Царна дагалаттар дерригача халкъа дагалаттар да, цун карагIдувлача хIамаех доккхал ду цар, мехкдаьттахойн хьажкIаш лелаерийн къахьегам санна эшаш йола шоай тIема говзал лакхъярца жоп лу цар цун сий долча гIулакхашта.

Советски тIемахошта кIезига хIамаш карагIдаьннадац укх тIеххьарча хана. Царех эггара сий долашагIа дар майор Ю. А. Гагарин космосе вахар да. ЦIаькха а, 16 шу хьалхагIа санна, бIаьстан юхье яьлар вай котало. Хьалха арадаьннача чIагарго санна, адамаш дегIадара керда зама хьаоттара хьакъехьа дуненга хоам бир «Восток» яхача кема-спутнико.

ССКП XXII-гIча съезда керда совгIаташ кийчдеш боахк советски нах.

Н. МИХАЙЛОВ.

Социалистически яхь йолаяьраш болча

ССКП XXI-ча съезда решенеш Старопромысловски района мехкдаьттахой балха программа яр. Семилетка шоллагIча шера план ханал хьалха кхоачаш а яь, 1961 шера паччахьалкхен заданеш толаме кхоачашъяра мел эша гIулакхаш вIаштIехьдаьхар «Старогрознефта» мехкдаьтта промыслови управлене болхлоша, инженераша, техникаша.

Массанахьа а социалистически яхь яьржай планаш ханал хьалха кхоачаш а яь ССКП XXII-ча съезда накъа бахар духьа. Из яхь йолаяьраш «Старогрознефта» мехкдаьтта промыслови управлене предприятеш я. Шоай тороний чот а яь, цар декхар тIаийцад мехкдаьтта 27 процентн газ 50 процентн дукхагIа даккха, мехкдаьттен газн даккхара йола семилетка кхоалагIча шера план 20 декабрь тIакхачалехьа кхоачашъе аьнна.

Из декхар кхоачашдеш да бурув дукхагIа тохарца а къаьнача скважинех пайда дикагIа эцарца а.

1961 шера хьалхарча квартале яьча итогаша хьахьокх шоаш денна дош мехкдаьттахоша дика кхоачашдеш хилар. Валови продукци арахецара план 110 процент кхоачашъяьй. Соахка цу ханналца арахийцачунца нийсйича 33,1 процент дукхагIа арахийцай валови продукци, цу даькъе мехкдаьтта 39,8 процентн, газ 94 процентн.

Ши-шегIа хиннадац уж толамаш. Уж даьхад мехкдаьтта промыслови управленерча берригача болхлоша, инженераша, техникаша творчески къахьегарах.

Денгара ди массаза доал балха темпаш совйоах района мехкдаьттахоша. 1961 шера 10 апреле районе эггара хьалхагIа биъ бетта план ханал хьалха кхоачашъяь хиларах рапорт делар скважинашта капитальни ремонт еча цеха коллективо. Укхаза яхье баьннарашта юкъе эггара хьалха латт мастер нов. Моргосов керте вола комсомольско-кагирхой бригада.

23 апреле ворхI бетта йола задани кхоачашъяьй бригадо. Доккхий толамаш даьхад мастера коммуниста нов. Кабаненкос хьалхле лелаеча бригадо. Хьалхарча ах шера план кхоачашъяь а яьнна, хIанз шоллагIча ах шера чотах къахьегаш я из а. Коммунистически къахьегама коллективаш яха цIи яккхар духьа къовсам лоаттабеш я уж шаккхе а бригада.

Балха тIа керда котало яьккхай эксплуатаце цхьоалагIча мехкдаьтта промысло. Биъ бетта йола программа 20 апреле кхоачаш а яь, цу бетта юхейнсача хана совнагIа эзараш тоннаш мехкдаьтта делар цо.

Кхы а дикагIа толамаш даьхар скважинашта лаьттан кIал еча ремонта мастера Разумнен мехкдаьтта доахача мастера Воронинен кулгалдеча коммунистически къахьегама бригадаша. Коммуниста нов. Воронина кулгалдеча бригадана коммунистически къахьегама коллектив яха цIи елар 1961 шера 19 апреле. Из сий дола цIи яьккхай цу коллективо производстве чIоаггIа къахьегарца а общественни вахара юкъе дика дакъа лацарца а. Укх тIеххьарча хана чIоагIа къахьийгад бригадо Хаян-Корта яхача участка скважинера йоаккхача газах пайда эцаргбола установка хьалъяь йоаккхаш.

Из установка болх бе йолаялийтаро йиш хулийтаргья мехкдаьттен алашца йоагаеш хинна гази цхьан трубопровода чу гIолла гаьнна цхьана дIаахийта.

16 саг мара юкъе воацаш йолча бригадо 120 совгIа скважина лелаю. «Старогрознефть» НПУ предприятешка тIехь-тIехьа шерлуш латт коммунистически къахьегама тIехьара болам. ХIанз из сий дола цIи яккхар духьа къовсам лоаттабеш 914 саг ва. Коммунистически къахьегама бригадай членаши ударникаши болаш 266 болхлои инженери ва. ХIанз къаьсткъаьста болхлой а боацаш, бIаргча промыслаши цехаши я из сийлахьйоккха цIи яккхар духьа къовсам лоаттабеш.

Из цIи яьккха 68 саг ва хIанз цхьоалагIча промысла коллективаца. Царех я Валентина Феликсовна Плохотникова керте латта промысла лаборатори, лаьттан кIал скважинашта ремонт еча мастерий новкъостий Сергеевен Разумнен бригадаш, мехкдаьтта доахача мастерий новкъостий Солнышкинен Воронинен бригадаш.

Коммунистически къахьегама коллектив яха цIи яккхар духьа къовсам лоаттабу скважинашта капитальни ремонт еча цехо а.

ЧIоагIа къахьег бурув деттача контора болхлоша а. Квартальни план ханал хьалха кхоачаш а яь, социалистически декхарий чотах 870 метр бурув техад.

Графиках оттаяьча ханал дикка хьалхагIа Хаян-Корта яхача участке тохкамбеш бурув детт СССР-а Лакхехьарча Совета депутата мастера новкъоста Степан Егорович Слесарева бригадо. Февраль бетта тIеххьарча деношка скважине бурув тоха йолаенна бригада хIанз 2200 метр кIоарга Iочу а кхаьча бурув тохаш я.

Парте XXII-ча съезда накъа болхача района мехкдаьттахоша шоай деррига низаш оарцагIдаьхад мехка «Iаьржа дошув» дукхагIа далар духьа, социалистически декхараш ханал хьалха кхоачашдар духьа.

Таханарча ден уйла яь Iац коллективаш. Кхоанарча денга шоаш кийчбеш ба болхлой, инженераш, техникаш. Кхоанарча денна бокъонца кийча а волаш накъа вахара деша деза.

ХIанз «Старогрознефта» НПУ предприятешкара заочнии сайрийнарчен институташка дешаш 56 саг ва, сайрийнарча техникумашка дешаш 109 саг ва, сайрийнарча школашка дешаш—79 саг. III-ча промысла оператораш новкъостий Захарови Дугенцови, шоллагIча методах мехкдаьтта доахача цеха сварщик нов. Егорови мехкдаьтта институте дипломни проекташ дIаяла кийчлуш ба, III-ча промысла оператораш новкъостий Федулов, Кривенцов, Атарщиков, дукха кхыбараш укх шера техникумаш йистейоахаш ба. Тешшаме ала йиш йолаш да, уж санна болча нахага моллагIа а декхараш дика кхоачашдуларгда, аьнна.

В. КЛИМОВ,
ССКП Старопромысловски райкома отдела заведующи.

Ханал хьалха

Доккхий къахьегама толамаш доахаш накъа ера 1 Майна республикански Мельзаводоуправлене хьаьрий коллектив. Укх шера биъ бетта план ханал хьалха — 21-ча апреле кхоачашъяьй цо. Хьаьрий коллективаша апрель бутт чакхбоалаш планал совгIа 150 эзар сома продукци еннай. Уж толамаш хетаду цу коллективо Коммунистически парте XXII-ча съезда.

Сийленца къахьегаш я Шаьларча нов. С. Айсахов заведующи волча хьаьра коллектив. Семилетка кхоалагIча шера хьалхарча биъ бетта план 125 процент кхоачашъяьй цо. Дика болх беш ба грузчикаш нн. Мусаев, Межидов, Эльдарханов, Чимаев, Нумухов, кхыбараш а.

Дикача производственни толамашца дездир ЦIей МагIалбика района Долакоарча нов. А. Ахильгов заведующи волча № 7 йолча хьаьра коллективо а. Биъ бетта план 149 процент кхоачашъяьй цо. Цу хьаьр тIа болх беш волча крупчатника Х. Гардалоева дика продукци а арахец, хIаьта хьаьра болх дикка вIаштIехьа а баьккхаб.

ССКП XXII-ча съездаи 1 Майи сийна яхье яьннача коллективашта юкъе къаьстта дика болх баьб Знаменское яхача юртарча № 16 йолча хьаьра коллективо. 1961 шера биъ бетта план 21 апреле кхоачашъяьй цо.

Иштта дика къахьийгад Урус-Мартан яхача юртарча № 1 йолча хьаьра коллектива а. Ха а ховш дика дIахьу крупчатника болх, хIаьта технологически оборудовани а дика лелаю нов. Товсултанова. Из дика электрик, жестянщик, плотник ва.

ССКП XXII-ча съезда сийленца накъа бахара чIоаггIа къахьегаш я республикански Мельзаводоуправлене еррига хьаьрий коллективаш.

Т. УЦИЕВА.

Диъ шу совгIа ха я Бериев Амаде «Красный молот» завода № 2 йолча цехе токара болх бу. Ше цига балха венача эггара хьалхарча дийнахьа денз халонех ца кхераш, ший низ а хьинар а ца кходеш къахьегаш хьавоагIа из. Производственни план 135—140 процент кхоачашъю цо массаза а.

Иштта болх беш Бериев хиларах массехказа Сийлен грамоташи ахчан премеши а тийннай цунна.

Сурта тIа: токарь Бериев Амади.

И. ПЛИЕВА текстн сурти.

Оаха яздаьчох хиннар

ХIАНА ЯЦ НАЬХА ЙОАКХО

Иштта корта а болаш газето непа техача критически заметках укх тайпара хоам бу Надтеречни райисполкома председатела нов. Магомаева: «Райцентр тоае аьнна хьахийцача ахчах касттача хана хьалъе йолаергья автостанци. Иштта касттача хана тоаергья районни гостиница здани а».

Геофизикаша ЦIейна

ССКП XXII-ча съезда сийна доккхий толамаш даьхад МагIалбикерча промыслово-геофизически база коллективо. Болх беш хало дале а апрель бетта план 102 процент кхоачашъяьй цо.

Паччахьалкхен план кхоачашъеш къаьстта дика болх баьб №№ 2,5 йолча каротажно-перфораторнии № 4 йолча гамма-каротажнии партеша. Апрель бетта план 130 процент кхоачашъяьй № 2 йолча парте, хIаьта № 4 йолча парте — 120, № 5 йолча парте — 105 процент.

Цхьа барт болаш, безаме къахьег партей коллективаша. 1961 шу долалуш база болхлоша декхар тIаийцадар коммунистически къахьегама сийлен цIи яккха. ХIара болхлочо ший нормаш массаза а тIехкхоачашйора, шоайла новкъостал дора, къарань меларащцей харцахьа лелараш цей чIоаггIа къовсам лоаттабора. Хьинаре къахьегаш хиларах цхьаболча болхлоша коммунистически къахьегама сийлен цIераш яьхар 1-гIа Май тIанхоачаш. Масала перфораторно-торпедировочни парте инженер-оператора З. Батраева, машиниста В. Сергеенкос, мастера И. Панарина.

Доккхий толамаш доахаш накъа ера 1-ча Майна МагIалбикерча промыслово-геофизически база коллектив.

А. МАЛЬСАГОВ,
МагIалбикерча промгеофизически база инженер-геофизик.

Юрта боахама новкъостала

Ер кхоалагIа шу да гIишлош еча организацеша вай республикерча колхозаштеи совхозаштеи шефство лелаю. 26 йоккхача гIишлой-монтажни управленеи предприятеи практически новкъостал ду царна.

1960 шера боахаме хьайбаш чудоахкаду керда помещенеш хьалъяра, йолаш ярашта ремонт яра, юртбоахама машинаштеи инвентараи, клубашта, ЦIеча уголокашта ремонт яра, хьайбаш леладеча фермашта механизаци яра доккха новкъостал дир дукхача колхозаштеи совхозаштеи.

Масала, № 2 йолча кирпичкий завода коллективо соахка 30 эзар етта кирпишк, 20 эзар цIен тIа юлла кирпишк, 500 метр бIаьха аьшка муш белар ше шефство лелаеча № 4 йолча Горячеводски дулха-шурий совхоза. Ше шефство лелаеча совхоза 1961 шера эшшаш дола новкъостал дергдолаш практически гIулакхаш белгалдаьд цу завода профсоюзни организацеи администрацеи.

ГIишлой материалаш кIезига тийннаяц производственни предприятей контора коллективо. Шелковской районерча Кирова цIерахча колхоза еннай аьшкабетонни хIамаш, херхаца чакхъяьккха хьу, асфальт, ларди йолла кхера, и. кх. дI. Шийна эша хIамаш ехаи колхозо тIадена гIулакх моттигерча профсоюза комитето дийца а дийце администрацеи профсоюзни активеи новкъосталца кхоачашду.

1960 шера № 8 йолча гIишлой-монтажни управленерча гIишлонхоша хадданза бувзам лоаттабир ше шефство лелаеча Курчалоевски района Ленина цIерахча колхозаца. Ялаташ чуэца долалуча ханна колхоза ера сварочни агрегати слесарни оатхалаши.

Механически мастерске ремонт яь а керда хьаяь а запасной оатхалаш яхьийтар колхоэерча техникана. Технически новкъостал колхоз йолча дIа а ухаш ду каст-каста. Юкъ-юкъе колхозе ух механикаш новкъостий Мирзоеви Ивановн, профсоюзни активисташ, электромонтераш новкъостий Евсюков, Манусян, кхыбараш. 1961 шера 150 хьаккийна лаьрхIа свинарник хьалъеча практически новкъостал ду гIишлонхой коллективо.

Ше шефство лелаеча Саясановски районерча Калинина цIерахча колхоза доккха новкъостал ду 7-ча гIишлой-монтажни управлене. Колхозни бани хьалъеча яхийта цIерах ца кхера, 1000 етта кирпишк ера юртбоахама артела, колхоза правлени тоаеча хана хий чудилла 12 дюйм шера 24 метр дIоахал хургдола турбаш ера, аьшка арка етIар.

Соахка Курчалоевски районерча Куйбышева цIерахча юртбоахама артела колхозашта ялаташ чуэцача а хьайбашта доакъарараш кийчдеча а новкъостал деш бар гIишлой управлене жилищно-коммунальни контора болхлойи гIулакхера нахи. ЖКК коллективо новкъостал а деш, колхозхой бахача цIеношка сихха радиофикаци яь а хьайбаш леладеча фермашта электрификаци яь а яьлар колхоз.

Республика юрта боахам дIахо дегIабоалабара шоашта могаш дола новкъостал ду «Чечингстрой» треста цхьоалагIча гIишлой управлене, совнархоза СМУ-4, дукхахча кхычар.

Массехказа колхозийи совхозийи кхашка художественни самодеятельность оттае яха хиннай Андреевски долинерча, СМУ-5, СМУ-8, кхыча предприятей клубашкара коллективаш.

Цу лакхе белгалдаь гIулакхаш зийча цкъарчоа ала тарлу тIишлонхоша юртбоахама болхлошца бувзам а лоаттабу, царна практически гIулакхашца новкъостал а ду, аьнна. Цхьабакъда, натахьа санна вай парте Центральни Комитета январски Пленумо белгалдаьхача декхарашца уж нийсдича, духхьала дIаала деза, гIишлой организацейи предприятейи коллективаш шоаш шефство лелаеча колхозаштеи совхозаштеи хадданза, эшшаш дола новкъостал дара хIанз а геттара кIезига къахьегаш хилар.

Доккха кхоачамбоацар да гIишлой организацешкарча профсоюзий комитеташа шоаш шефство лелаеращца хадданза бувзам ца лоаттабар, царна фу эш ца хар, шоашка дехар де уж баккалца царна новкъостал ца дар.

Юртбоахама инвентара, механизмашта, оборудованена сихатIа ремонт яь яккхара, хьайбаш леладеча фермашта механизаци яра дикка новкъостал дергдолаш дукха практически гIулакхаш чакхдаха лаьрхIад профсоюза Обкомои моттигерча цун комитеташеи.

ХIанз колхозашкеи совхозашкеи политико-массови болх бе, ССКП ЦК январски Пленума решеней хьакъехьа лекцеш еша, докладаш е ух гIишлошкареи предприятешкареи кулгалхой. Шоаш шефство лелаеча колхозаштеи совхозаштеи дахьийта культтовараш, художественни, технически, юртбоахама литература вIашагIтохаш я хIанз профсоюза комитеташ.

Шеко яц, 1961 шера юрта боахам дIахо дегIабоалабара соахкарчул чIоагIагIа укх шера гIишлош еча организацешкарча профсоюзни организацеша къахьегаргхиларах.

Н. ЩЕТИНИН,
гIишлонхой профсоюза обкома инструктор.

Дукхагlа терко е нокхарий леладара

Нокхарий леладара дика хьалаш да Первомайски районерча колхозашка, цхьабакъда, цу хьалех бизза пайда а эцаш нокхарий дебадара дукха йоакхо еш бац района дукхагIа йолча колхозий кулгалхой. Дебара меттел, тIехь-тIехьа кIезиглуш хьадоагIа районера нокхарий. 1958-ча шера 350 никх бар районе, хIанз 200 никх мара бац. 1958-ча шера 60 никх хиннача Орджоникидзе цIерахча колхозе хIанз цхьаь-цаI никх юхебисабац. Баркинхоев Хасолта хьожаш хинна 16 никх даа хIама ца хиларах дIадахача Iай белар цу колхозе.

Районерча колхозашка нокхарий ца дебара, цар модз кIезига дара керттера бахьан да колхозий правленеша цу деша кIезига йоакхо еш хилар: нокхарий чудоахка моттигаш дика яц, уж дикагIа хилийтара деш хIама дац, цар модз гулдергдолча даьгIеншка уж дIакхувлац, нокхарий леладара говзалаш Iомаяц, иштта кхыдараш а.

Iунал ца хиларах нокхарий эшалулта хьахьокх укх бакъдолчо: хIанз цхьаккха а никх ца бисача Орджоникидзе цIерахча колхозе массехк шу хьалха Рыбальченко хьожаш хиннача нокхарех хIара никхо 47 килограмм модзи 700 грамм боалози белар. Эшшача тайпара нокхарашта Iунал доре иштта хургдар хIанз а.

Первомайски районера колхозаш декхарийла я шоай боахамашта дукха пайда лургболча гIулакха — нокхарий леладара дукхагIа йоакхо е.

С. СОЛОВЬЕВ,
зоотехник.

Вай республике дика вовзаш ва Наурски района «Терский» совхоза дикагIа вола жа Iу Степан Семенович Пасмурнов. Цхьатарра жа дахкийтара Нохч-ГIалгIайчен цIи хеза волча жа Iуно нов. Плотникова дIададоладаь дика гIулакх хьал а лаьца болх беш ва из.

Доккхий толамаш даьхад Пасмурнова дIададахача шера. Ше даьхача толамех кхоачам хулаш вац из. Укх шера цо лелабеча хIара 100 жийна тIехьа 122 Iаьхар лел.

Iоахарий ца дойташ хьалкхедара ший низ ца кхобеш къахьег цо.

СУРТА ТIА: Наурски района «Терский» совхоза жа Iу С. Пасмурнов.

И. ПЛИЕВА текстн сурти.

ТОАДЕ ЮРТАШКАРА ДОХКАР-ЭЦАР

ДIАХО мехка юртбоахама продукташ дукхагIа хилийтара кхоачашде деза гIулакхаш оттадаьд парте Центральни Комитета январски Пленумо.

Дохка-эцар дика вIаштIехьдоаккхе ка дикагIа яргья юрташкарча къахьегамхой. Дохка-эцара болхлоша цу гIулакха дергдола доккха новкъостал да эшаш мелдола промышленнии продовольственнии товараш юрташкарча тикашка тIакхахьар, колхозийи совхозийи боахамашта эша товараш кхоачам хиллал Iалашдар.

Вай республикерча дукхача мах беча организацеша а цхьайолча потребительски коопераце коллективаша а дика толамаш даьхад шоаш тIаийца социалистически декхараш кхоачашдара. Соахкарчул дукхагIа я юрташка специализированни тикаш, дикка тоабаьб шоай болх общественни питане предприятеша. Дика болх беш чакхдаьккхар 1960 шу Шаьла, Гудермесски, кхыча район а.

Дукха тикаш, чайнеш я юрташка советски покупатела дика йоакхо еш. Масала, Гудермесски районера Джалкински сельмаг, прогрессивни формашца мах а беш, ленточни графиках болх бе йолаеннай, вешта аьлча ди мукъа ца доаккхаш а делкъийга перерыв ца еш а болх бу цо. ХIара квартале товараш дукхагIа дохка вIаштIехьдоал цун болхлой, цу тика заведующи волча нов. Понамаревна дика хов юрташкарча къахьегамхошта эшараш малагIа товараш да, хержа эца товараш хилийта гIерт из тика чу.

Иштта наха дика лоархIаш я цу районера нов. И. М. Трифанов заведующи вола 1-гIа чайни а. Цу чайне коллективо социалистически яхь а лаьца, товарооборота план хадданза тIеххкоачашъю, шоаш хьаеш йола продукци дукхагIа арахец. Хержа эца йиш йолаш дика кийчдаь дукха даа хIамаш хул укхаза массаза а. Чайне самообслуживани йола дукха ха я, совнагIа деча балхашка дIауха ахчаш кIезигдара а торгово-технологически холодильнии оборудованех пайда дикагIа эцара а чотах цо чухнахьа боах дуача хIаманга бода мах.

Шелковской районерча Червленски колхозхоша дика лоархIаш ва № 2 йолча тика заведующи вола нов. А. И. Латай. Наха дукхагIа эшараш малагIа товараш да хьежаш, тика чу уж хилийта гIерт из. Цудухьа цу тика а хадданза тIеххкоачашъю товарооборота план, коммунистически къахьегама бригада яха цIи яккхар духьа къовсам лоаттабу цун коллективо.

Товарооборота план 122 процент кхоачашъяьй МагIалбика районерча нов. Мамилов ИбрахIам заведующи волча 1-гIа хозмаго. Тайп-тайпара а дукхагIа эшаш дола а товараш хиларца дика лоархIаш я из тика. Чудахьа хала дола наха эшца товараш тика ший транспортаца цIаххухь, наха хьалххагIе а яьча заявкаех. 1960 шера IV-гIча квартале лаьцача социалистически яхье хьалхара моттигаш яхарах, Роспотребсоюзеи профсоюза обкомои карара кара тела цIе байракхаш а ахчанца премеш а еннай цу ерригача предприятешта.

ХIанз, бIаьстан юхьера балхаш доладеннача деношка, колхозаштеи механизатораштеи хIара сахьат-ха еза йолча хана, къаьстта чIоагIа къахьег юрташкарча кооператораша, дукхагIа эшаш дола товараш а ийце, тракторнии полеводчески бригадаша болх беча дIа а ухаш мах бу цар. Хадданза а кхоачам хиллал а колхозошта, совхозий болхлошта, юртбоахама специалисташта товараши кхачен хилийтар духьа юрташка хьаелларгйолаш 116 тикен палаткен я, 49 машина тIара тика хургья, 100 фургон хургья, дукха латокаш хьаелларгья.

Боахама-балха эша дукха товараш тIаденад районашка: парникашта детта кизгаш, говр-вордана эша гIирс, хьу, сомий-хьасий бешамашта гIулакх дара эша оатхалаш, дукха кхыдараш. АргIе дIайха даа хIама кийчде колхозаштеи совхозаштеи новкъостал дергдола гIулакхаш вIаштIехьдоахаш да, тикашка шортта пхьегIаш а кхачан продукташ а кийча я. Дика болх беш йола юрташкара кооперативаш дукха ювца йиш я.

Цхьабакъда, юрташкарча дохка-эцара балхаца цIенхаштара кхоачамбоацараш а цу тайпара белгал ца дича даргдац. Керттерча кхоачамбоацарех цаI да торговлера дикка дукха болхлой культурни Iаьдалах дохка-эцар дара хIанз дика кийчбенна ца хилар, дохка-эцара бокъонаш цар телхаеш хилар.

Кхоачамбоацараш гучадахар а мах беча организацешта практически новкъостал дар а духьа укх шера февраль бетта юрташка дохка-эцара гIулакх миштта лел хьожаш тохкамбир Госторгинспекце Управлене торговле Министерствацеи Респотребсоюзацеи цхьана. Из тохкамбича гучадаьлар дохка-эцара а столовешка кхача кийчбара а гIулакх овлангара денз тоадара хIанз а кIезига болх баь хилар. Масала, 440 предприятена тохкамбича дохка-эцара бокъонаш тайп-тайпарча наькъашца телхаяьй 210 предприяте, уж бокъонаш къаьстта чIоагIа телхаяьй Наурски, Урус-Мартана, Сунженски, Ачхой-Мартана районашка.

Нов. Зеленский председатель волча Наурски районпотребсоюза чуйоагIача 30 тика тIеи чайнеи дохка-эцар де чууха нах кIадаш дустача, товараш озача, ахча лоархIача хана Iехабаь а эсалча товарашта маьхаш тIадийтта а дукха моттигаш я.

Урус-Мартана района (райпотребсоюза председатель нов. Гуляев) 8 тика чу эггара чIоагIагIа эшаш дола товараш хиннадац, 12 предприяте товараш дохкача хана нах Iехабаьб, 4 предприяте розничи маьхаш тIадийттад.

Дохка-эцара бокъонаш дукха телхаяьй Сунженски райпотребсоюзе, цхьабакъда, правлене председатела нов. Пузанова хIанз а йийцаяц тохкамбаь материалаш, цига гучадаьха кхоачамбоацараш дIададахара цхьаккха хIама даьдац.

Товараш дохкара план 1960 шера кхоачашъяьяц Респотребсоюзо. Розничи товарооборота план 98,3 процент мара кхоачашъяьяц, цудухьа нахага дIа ца кхоачаш дисад 11 миллион сома маьха промышленнии продовольственнии товараш.

Товарооборота план кхоачаш ца яра керттера бахьан да Респотребсоюзи цун моттигера органаши наха малагIа товараш эш ца хьажар, юрташка дохка-эцар леладара йолча йоккхийча торонех кIезига пайда эцаш хилар. ХIанз а кIезига моттигаш яц наха ца эшаш дола, эсала товараш юрташкарча тикашка кхухьаш.

Цу тайпара 1961 шера 1-гIча январе боарамел совгIа 20,7 миллион сома маьха товараш дар потребительски коопераце дохка-эцар деча предприятешка юхедиса.

ХIанз, бIаьсти яьннача хана наха эшаш дола барзкъа, кога бувха гIирс, трикотажни барзкъаш, хоза кIадаш, дукха а кхы тайпа товараш геттара кIезига да тикашка.

Цу гIулакха бехке ба дохка-эцара балхаш тIара болхлой хинна ца Iеш, дохка-эцар деш йола «Росторгодежда», «Ростекстильторг», «Рособувьторг» яха республикански базаш. Цул совнагIа, товараш дIахецашехьа а базаша духхьала юрташка уж ханнахьа дIа ца кхахьар бахьан долаш товароведий, тикай директорий шоай аха безаш хул базашкара товараш хьаэца. Овлангара денз тоаде деза промышленни предприятешеи оптови базашеи шоаш дIахецаш дола товараш долхкашехьа а тикашка дIакхахьара гIулакх. Центрера доаллашехьа а товараш духхьал тикашка дIакхахьара гIулакх дика вIаштIехьа ца доаккхе, дохка-эцара болх лерттIа лела йиш йолаш бац хIанз.

Мебель геттара кIезига кхухь юрташка. ДукхагIа из арахецаш йолча Совнархоза предприятеша чIоагIа леларло во кердача хьалашка хьежжа болх эргабаккхара гIулакха. Арахеца оттадаь мебела дукха тайпаш ара ца хецаш дисад, бIеха болх баь, во вIашагIъехка, къаьнарча тайпаех йола маьха еза мебель кхухь тикашка. Цхьан тайпара хул кIаьда мебель, тIаетташ йола хIамаш эргаш хилац, наха хозагIа хеташ дола зизаш а бесаш а хилац цар.

Цхьан тайпара, заьлза хул Грозненски фабрико арахецаш бола кота гIирс а. Дохка-эцар деча болхлоша могийт из гIулакх, наха хоатташ доаца эсала товараш кхухь тикашка, дохка-эцар дIахо тоадара де дезача гIулакхий хьакъехьа ССКП Центральни Комитетои СССР Министрий Советои баьча юцам тIа наха эшаш дола товараш малагIаш да ханнахьа ха, промышленностага дикагIа дола товараш хьадайта хьажа дохка-эцара болхлой декхарийла баь боллашехьа а.

Дукха ха йоацаш Респотребсоюза Совете хиннача собране дакъа лоацаш хиннараша чIоагIа критика йир кадрашца беча балха. Кадраш харжар а хьалкхеяр а керттерча декхарех цаI да. Потребсоюза системе болх беш 5200 совгIа саг ва. Дукхача районашка кIезига терко еш да кадраш харжара а-хьалкхеяра а гIулакх. Цо новкъарле ю товарооборота план кхоачашъяра, наьха духьа деча балхий культура лакхъяра, кхыча гIулакхашта. Цун лоархIам а баь, дохка-эцар деча организацешка партийни органаша балха хьожабаьб теоретически дика кийчбенна а балха опыт йолаш а бола дукха коммунисташ. Цул совнагIа, комсомола путевкаех юрташкарча тикашкеи столовешкеи балха бахийтаб юкъера школаш йистеяьха баьнна кагирхойи мехкарийи.

ДIаихача шерашкарчул тоъал дукхагIа ба потребительски коопераце системах болх бу лакхереи юкъера специальнии образовани йола болхлой, дохка-эцара балхаш тIа дукхагIа ухийт кхалнах.

ХIаьта а, кадрашца беча балха юкъе цIенхаштта кхоачамбоацараш да, хIанз а дукха моттигаш я касткаста болхлой хувцаш, къаьстта а райпотребсоюзий председателаши материальни бехктокхамерча балхаш тIа бола нахи. Масала, цхьан шера Ведана районе хийцав райпотребсоюза 4 председатель, Ачхой-Мартана районе—3. Керда балха хьаэцаш бола нах цар тIулакхашка, цар хьинарга ца хьожаш йийбу, хIаьта из бахьан долаш цар шоашта хьалхашка латта декхараш кхоачашдац.

Цхьайолча районашка харцахьара никъ лелабу, хьалхагIа хиннача балхаш тIа бехк баьнна нах дохка-эцар деча балхаш тIа хьежабарца. Иштта хиннад Ведана районе. Райпо председателалла вахийта могаваь хиннав хьалхагIа колхозе балха волаш бехк а хинна, цигара дIаваьккха нов. Идрисов. Кхы болх тоабаьбац керда венача цу райпо председатела нов. Хаджиева а. Цудухьа во латт цу районе товарооборота план кхоачашъелга, кооперативни пузкъа лораделга.

Партийни принципах кадраш хоржилга а хьалкхеелга а лерттIа кхоачашдац цхьаболча кулгалхоша. Цу районе вахаш вац аьнна бахьан а даьккха Ведана районе балха дIа ца эцаш витав Респотребсоюзо хьожаваь хьалваха хинна къона специалист.

Урус-Мартана райпо балха волчара дIаваьккхар нов. Бетербиев, къона специалист а ший декхараш дика кхоачаш деш а из воллашехьа а.

Дохка-эцара специалисташ чIоагIа безам боацаш балха дIаийбу Курчалой, Ачхой-Мартана, Ведана районашка.

ХIанз а кIезига ба юрташкарча тикашкеи чайнешкеи болх беш бола кхалнах. Юрташкарча чайней заведующелла болх бераш дукхагIа бараш маIа нах ба, цигарчул дукхагIа пайда юрта боахаме балха хилча цар лургболлашехьа а. Кхалнах дохка-эцара балхаш тIа ахийтара а царна новкъостал дара а мамогта оарцагIдовла деза. Балха опытах хов вайна кхалнаха балхаш деча моттигашка балхаш дикагIа а цIенагIа а лелилга.

Юрташка дохка-эцар леладелга юрта боахам дIахо дегIабоалабар духьа лоаттабеча къовсама лоархIамегIа дола дакъа да. Колхозни юрташкарча наьха хьашташ кхоачашдар дукхагIча хьале потребительски коопераце, цун тикаша деча балхах тийша да.

Юрташкарча тикай болх тоабара новкъостал дар партийни советски организацей декхар да.

У. ЛЬЯНОВ,
РСФСР гIолларча товарий дикалгеи дохка-эцаргеи хьожача паччахьалкхен инспекце Нохч-ГIалгIай республикански управлене начальника заместитель.

Литературни оагӀув

Хь.-Б. МУТАЛИЕВ.

БӀАЬСТИ ЙОАГӀА

ДӀаяхачул хьамсар хеташ,
Шийн йоккхийча дег гӀозамца,
Гаьна никъ бе
Хьо тӀахьехаш,
Дог айдеча къайкамаица
Саг гӀадвугаш
бӀаьсти йоагӀа!
Ахка —
дега дезаш хилда,
Хестаяйта —
йиза гуйра, —
Дог хургдацар Ӏанца барта,
БӀаьсти
цунах йоалла мара
Дог-са айдеш,
бӀаьсти йоагӀа!
БӀаьсти!
Ганзаш я цун йӀаьхий.
Къа Ӏа хьеге —
я жамаьрша.
Гаьнаш егӀе,
лаьтта аьхе,
Дуне хозду
вай кулгаша.
ЙӀовхал телаш,
бӀаьсти йоагӀа!
Къона,
къаьна
воаккх цо сома.
Хьазилг хоза Ӏех вай беша.
Са мел доалла
дийна хӀама
Хьайнал,
бӀаьсти йӀовхал эшаш.
Баьццар дувхаш
бӀаьсти йоагӀа!
БӀаьсти йоагӀа,
яхьаш къонал.
ЦӀийяь,
ЦӀийяь,
хозъяь
байракхаша.
Наькъаш дехк цо
Уж кӀай кхоккарч
сийнча сигал
Вай советски спутникаша —
турпалхоша.
Вай кот долаш
бӀаьсти йоагӀа!

М. ПЛИЕВ.

ЯХЬ

Пхьар ва яхь лувцаш
пхьараца,
Лораца яхье вувл лор.
Болхлоша боккхча безамца,
Яхь лаьца ду Даьхенна дер.

Дебаш доа вай халкъа из
ираз
Яхь йолчар хьакхоллаш да.
Нускал мо вай Даьхе
массаз
Лоаттош яхь яраш ба.

Уж ба хьо, уж седкъий
тоxкараш,
Бетта-тӀа гӀоргбараш ба.
Коммунизме сийрда никъ
баьккха
Болхараш яхь яраш ба.

Б. КОСТОЕВ.

Даьхе

Дунен ялхлагӀа дакъа
Са Даьхе хьо я,
Сай ираз хьоца декъа
Даим кийча ва.

БӀаьстен эиза санна,
Са вахар хоза да,
Аренаш йикъенна
Хьийкъа ялаташ да.

Ткъам бийна оалхазара
хьисапе
Хьох къаьстар хургва,
Даьхе, хьа сийле даим
хестае
Са иллеш декаргда.

Р. АХМАТОВА.

Ленинан дош

Хьажахьа, сан накъост,
Ленинан бакъ дашца
Лаьтта тӀехь бакъонца
Халкъаш ду гӀуьттуш;
Уьш гӀуьтту Даймехкан
Сийлахьчу гӀаьнарш кӀел
Къоналлийн, вайн никъий
Хестабо ас стихца.

Хьажахьа, сан накъост,
Ильича мерза дош
Бакъонан сий хилла,
Маьлхан нур хилла,
Адамийн ирс кхиош,
Лаьтта тӀехь кхерстина.
Йоккхае со яхарх,

Дебачу ирсах,
Уьдучу деноща
Кхетам совбаларх
Ирсечу оьмарца
Сирдачу денойн зӀе,
Къона ницкъ ца кхоош
Балхаца дӀаюзуш.

Хьажахьа, сан накъост,
Ши бӀаьрг ах телла.
Вай дахар хазделла
Ирсан заз а даьлла.
Ленинан бакъ дашо
Халкъ серладаьккхина
Компартин куьйгалло
Вай малха даьхна.

А. ВЕДЗИЖЕВ.

Сийле хийла...

Сийле хийла, хьа, са Даьхе,
Лаьттан букъ тӀа
Лар йовргйоаца,
Дуне мел латт
Дахаргдола
Турпал гӀулакхаш
Хьай къонгашта
Кхолла низ Ӏа баларах.

Сийнча сигал, лаьттан бухе
Духьле йохош,
Къайлех кхебеш
Болча новкъа,—
Коммунизме
Вугаш болча
Шерач новкъа,
Е хьай къонгаш бахарах.

Сийле хийла, хьа, са Даьхе,
Дерриг дуне
Цец а доахаш,
Истореца
Эггар хьалха,
Ӏа никъ хьийха,
Космосе Ӏа
Кхеваь, хьа воӀ кхачарах.

Вай заманна, тӀехьаленна
Курал йола,
Сий хургдола
Турпал гӀулакх,
Хьа хьинарца,
Хьа хьехамца,
Ӏа кхебаьча
Хьа къонгаша кхолларах

Капитон ЧАХКИЕВ.

Пушкинга

Дунен культуран турпаленар ганз
хинна
Хьа гӀала къаьстта жовхьар лепаш
латт.
Хьо вовзарг хилча денз, Александр
Пушкин,
Са, дего хьоца чӀоагӀа сакъийрдад.

Аз духхьашха вийшав хьо сай диъ
шу даьлча,
Хьо дагахь Ӏомош дийша волча дас.
Цу хана мерзбенна хьа турпал
эрсий мотт,
Сай наьна мотт мо боча лебу аз.

Цунах тӀонча хинна, тешаме гӀонча,
Аз вахара къайленах ганз яьккхай.
Поэзен баьччашка ихав со цунца
Мулк тохкаш даим цар хьийкъача
кхай.

Аз чам ца боаккхаш хьаст кӀезга
хургба,
Малхбоалехь, малхбузехь Ӏа мел
мийннарех.

Бакъда, Ӏа дунен тӀа дукха даьд
керда,
Аз санна лув-кхера баь ца Ӏеш иллех.

Кхьметтел перо а баьбац хьона
замо,
Ӏа дошо мутӀраш бедарца яздаьд.
Цу каьрдита замах болата яр кхее
ТӀехьений кортош набарах даьхад.

Цудухьа вах хьо, гени тахан тхоца
лоам а
Камаьрша мелаш хьай бухбоаца
хьаст.
Из хьаст ца молаш поэт вахац
лаьтта.
Из масса малар мо цӀеца дӀакхаст.
Кхы дукха дӀагӀоргья хувцалуш
ханаш
Хьа хьаькъала хьастар тӀоадал ца
йовш.
Седкъий бус къегаргда, дӀадовргда
Ӏурра,
Бакъда, йовргьяц цӀаккха хьа сийрда
товш.

„Со доал дуларгдолаш ва..."

Наьсарен районерча Альти-Юрта йистте цхьа гектар хиллал хӀана дац аьнна лаьтта чу а лостадаь, карт еш воаллар, цӀе фаз а туллаш, лохарча дегӀара саг.

— Ер малагӀа организаци я укхаза юллар?— хаьттар аз къонахчунга, салам денначул тӀехьагӀа. Ер яхий Ӏа, аьнна, хьал оза шийн фаз тоа а яь, жоп делар къонахчо «яц цаьра ер-м организаци... ер диъ дакъа тха даь хинна да. Со воал акхарна доа...ал де.»

Ма чӀоагӀа дӀаьхдир укхо е «доал» аьлча санна, мара цӀимхаро бӀарахьежар уллув баьх даьккхача Ӏаьржача лаьтта коартолаш дӀаьовш яьлла къонахчун сесаг.

Альти-Юрта тонахьа кхы юрташ ядаш хилар дата а деха хьо хье мичара ва хӀаьта, аьнна хаьттар аз.

— Со Ӏаьлий юртара ва, цига цӀенош а долаш вахаш а ва,— хьайийцар ше саьцца вахаш йола моттиг.

Кхы аз хӀама алалехьа хайра цунна со дӀахо фу хатта безам болаш ва. Ше волавелар из хийцца хьадувца «...Укх диънех цхьа дакъа са да шоллагӀдар вешийн да, хӀаьта юхедиса шиъ Казахстанера цӀабоагӀаргболча са къонгий да...»

«Деррига а хьадийца ма ваьннавий хьо, хӀанз юххера цхьан хаттара жоп дал сона, «хьо хье шин юрта мишта вахаргва?»— хаьттар аз къонахчунга.

— Со яхий Ӏа, со, со Оздоев Исраил,— цхьанна хӀаман ше шек воацачох аьлар цо, — миччахьа вале а сай хӀаман да хулалургволаш ва хьона. Хье ца теше юрта Совета председателага хов. Саговта дӀахатта а мегаргда хьона иза-м.

«Дика» болх ба-кха хӀаьта хьо Оздоев Исраил волаш а, паччахьалкхен лаьтташ дӀалувца низ болаш хьо волаш а, из хьона иштта чакхдоале а аьнна, шорттача боралах со дӀаволавелча, тӀехьа а кхейка аьлар Исраила: «Сабардел-хьай зӀамига саг, хьо хетаргахь хӀаман дика зем боккхаш саг хила тоам ба...»

— А, вац со селла Ӏа яххача тайпара,— аьлар аз,— веце а паччахьалкхен лаьтташ шийн лоӀамах дӀалувца мегаргдоацилг-м хов сона.

М. ХАМБЕРДОВ.

Дж. ЯНДИЕВ.

БӀаьсти йоагӀа

Кхоллар кхелла даьре,
Сийрда яьккха аре
ЙоагӀа балха бӀаьсти.
Из дӀайха са доахаш,
Дуне эргадоахаш
ЙоагӀа хоза бӀаьсти.
Хьажал! Хози, гаьнна
ГӀеттабеш лаьттара дом
Лоам чу дувла таташ.
Из ба шоана бӀаьстес
Ӏанца бу лира тӀом.

Критикеи библиографии

„ДоттагӀий болча"

1960 шера Нохч-ГӀалгӀай книжни издательства кепа а тохийта, арадаьккхад гӀалгӀай къаьнагӀарча поэта Муталиев Хьажбикара «ДоттагӀий болча» яха дувцарийи очеркийи сборник.

Ала дезаш да, Муталиев Хьажбикара дуккхача произведенеша нохч-гӀалгӀай литература дикка дегӀадоаладаь хилар. Вай республикерча къахьегамхоша хоза а хеташ еш уж, вай кагирхой Муталиева гойтача литературни образашкара Ӏомалу. Цхьабакъда, лакхехьа вай белгалдаьккхача «ДоттагӀий болча» яхача сборника юкъеяхача произведенешта цу тайпара дикал таьна я. Шоай идейно-политически чулоацамга а художественни гӀулакхашка а диллача чӀоагӀа эсала я уж.

Цкъа-дале цу сборниках «ДоттагӀий болча» аьнна цӀи хӀана тиллай ховш дац. Из цӀи тиллача тарлургйолаш дувцар дац сборника тӀа, 1959 шера Нохч-ГӀалгӀайчен писателаш нохчий бахача Грузен Ахметски районе бахара хетадаь, 6 оагӀон тӀа яздаь сборника тӀара цхьа дувцар мара. 44 оагӀув дӀалоацаш дола вож 6 дувцари очерки цу темаца гӀулакх долаш дац.

Сборник дӀадолалу 1937 шера яздаьча «СохӀип» яхача доккхача дувцарца. Цу тӀа дувца хӀамаш Наьсарен районе хинна да, юрта боахама коллективизаци еча а кулачество дӀайоаккхача а хана. Дувцар тӀа керттера моттиг лоацаш волча халкъа судахочо СохӀипа, сесаген цун гаргарча наьхен кара а ваха, 2 шера кхаьх мукъабувлийт зуламхой, уголовни зуламаш даьрий ахчах цар гаргарча нахаца ресторанашка къаракъаш мел. Областной судо каст-каста дохаду халкъа судахочо законах доацаш даь приговораш. ХӀаьта а районни партийни советски организацешта хьалххашка сий долаш ва СохӀип. Юххера а, эггара чӀоагӀагӀа волча кулакаца, дукха истий болча Къоасамца хьоашал тосс СохӀипа. Малав Къоасам? Из ва кулак. Цхьаццанахьарча бувзамашка тӀолла Къоасама шийн боккха боахам бохк, шийн йоккхагӀа йола ши сесаг йитай аьле форманна сурт оттаду, тӀаккха 1929 шера шийн зӀамагӀа йолча сесагаца колхозе вода из, 1933 шера колхоза председателалла а ваxе, колхоза рузкъа дуъ цо, колхозо дӀатийннача юртбоахама продуктаех паччахьалкхено хьатинна деррига ахча цхьанна хӀамах эхь ца хеташ шийна киса а дехкаш. ХӀаьта а Къоасама цӀи, дика председатель ва яхаш, ерригача областе ювцаш хул.

УстагӀан кхаьха юкъе йоалла из борз юртарча мугӀарегӀа болча дуккхача къахьегамхошта йовзаш я, цхьабакъда, партеи советски Ӏаьдалеи викалий, МТС политотдела болхлой (белгалдоаккхаргда вай политотделахи цун балхахи дувцар тӀа цхьаккха хӀама хьоахадаь ца хилар) денал кхачац цу моастагӀчо леладу зуламе гӀулакхаш гучадаха. Юрта меттел, районе а ше фуннагӀа дуларгдолаш ва аьнна а хеташ, шийн юртарча Мусий Хади яха 20 шу даьнна йоӀ эц Къоасама кхо бӀаь тумах. Ӏадата ахкача законах шийн йиша къавеннача Къоасамга йоахка аьнна мах бара духьала хилац Хаде вошa. Шийна йийха йиълагӀа саг Хади цӀаяйтилга тӀадулл цо. Цхьабакъда, Хаде, цу низагӀа баьча маьха духьала а яьле, Къоасама жалоба язъю халкъа судага. Халкъа суде дош дувцале хьалххагӀа, шийн уст-вешийга Султанага гӀолла 2 гали хьоарей, пунт вареней, пунт даьттаи эц СохӀипа Къоасамгара.

Бийса юкъе яхача хана СохӀип волча кабинете чу а гӀойя, Къоасама дайта 2000 сом ахча цун истола тӀа Ӏодулл Султана. Цхьабакъда, СохӀипа ахча хьа ца а эцаш, хулиган кабинетера араэккхаву, хӀаьта цу тӀехьа ше дӀаара а ваьле, машиннаькъа тӀа а ваxе поезда кӀалъэккх из.

Веннача СохӀипа кисара корадаьча каьхатах гуча а ваьле, Къоасама суд ю. Кхы дикагӀа гӀулакхаш доахкаш бац цу дувцар тӀа бувцаш фола вож нах а.

Композицега диллача а эсала дувцар да из. Еррига а хӀана яц аьнна йола цу дувцара сюжет СохӀипа шешийца еча уйлаех латташ я. Цу тӀа бувцача наха леладу гӀулакхаш тӀехьа-хьалха доагӀ-доагӀача тайпара леладеш а психологически хила тарлуш а дац.

Кхетабе атта болча, хозача меттаца яздаьдац дувцар, цкъа дийцараш шозлагӀа дувцаш а дика ца ховш яздаь а моттигаш нийслу.

Сборника тӀа шоллагӀа йоагӀар «ДоттагӀий болча» яха очерк я, хӀаьта цул тӀехьагӀа йоагӀар «Серноводске мелча хи тӀа» яха очерк я.

Очеркаш ала йиш йолаш яц уж — царех ала тарлу газета статьяш. Боккъалдар аьлча, газета статьяш а лоархӀаш цхьан хана «Сердало» газета тӀа яьнна а я уж. «Серноводске мелча хи тӀа» яхача очерка тӀа, кхы мелдола кхоачамбоацараш доацаш, авторо гӀалат ваьнна дувц 1909 шера цига дарба дайташ 10 эзар саг хиннав яхаш. Исторически бакъдарашка хьежача нийса дац из.

Цул тӀехьагӀа доагӀа «Цу деной сийле йовргъяц», «МоастагӀчоа ка ца енна денош» яха дувцараш. Цар тӀа дувцараш цӀеча партизанаша Берсанов Идрисеи Гагиев Керамеи дийца Экажкъонгий-Юртах шоашта дагадоагӀа хӀамаш да. Дувцарийи очеркийи сборникана уж юкъедахьар а ца доагӀаш тӀулакх да. Цул тӀехьагӀа доагӀача «Турпалхой сийле» яхача дувцар тӀа дукхагӀа дувцараш лакхехьа цӀеча партизанаша дийца хӀамаш а сборник чакхдоаллача кепа техача «Нальгиев Мандречох» язъяьча исторически очерка тӀара материалаш а я. Сборника тӀа кепа мел техарех чӀоагӀагӀа дега чу юж аш я цӀеча партизана Нальгиев Мандречуни цун къаеннача наьна Муэи Деникина кӀайча бандашта духьала лоаттабеча къовсамера турпала гӀулакхаш дувцаш йола «Нальгиев Мандре» яха очерк. Цхьабакъда, из а художествага диллача эсала произведени я.

«ДоттагӀий болча» яхача сборника боагӀача тайпара мах бара лакхехьа дийцачунна дӀатӀатохханза дарг дац цу тӀа хӀамаш харцахьа дувцаш, цхьадола исторически бакъдараш харцдеш моттигаш хилар, исторически ханаш кегаяь, гуш долча вахара дешаш ца кхетадеш яздаь хилар.

43-гӀча оагӀо тӀа автора язду, 1921 шера аьхки Россера граждански тӀом сацанза бар, цудухьа берий дешар школашка вӀаштӀехьдаьккхадацар яхаш. МоллагӀча школьника а хов вай мехка граждански тӀом 1920 шера сецалга, хӀаьта хӀанзалца цу деша хьакъехьа къовсам а хиннабац.

Деникински эскаро 1919 шера 27 июне дӀа а яьккха, Экажкъонгий-Юрт йоагаяь хилар бакъду цу ханарча дуккхача документаша. Цхьабакъда, Муталиев Хьажбикара цу хьакъехьа а шийн дар дувц.

34-гӀча оагӀо тӀа язду цо, из 1919 шера 18 июне хиннад яхаш, 45 оагӀо тӀа — 1919 шера 26 июне, 46 оагӀо тӀа — 1919 шера 27 июне. Цу ханех автор ше тешар малагӀа ха я аьнна хатта дог доагӀа.

20-ча оагӀо тӀа авторо йоах, «шана юкъе гӀолла миха кемаца шийн Даьхен сийле ийца вода» летчик Молоков. Хьанна хац гӀетта лелаш йола самолеташ шоашта юкъе гӀолла чакхъювлаш йоацилга а хила йиш йоацилга а.

26-ча оагӀо тӀа йоах, алхха цхьа нохчий мара ца бахаш 5 юрт я Грузе Ахметски районе. Уж нохчий Нохчашкахьара цига дӀабаха ба, цхьабакъда, уж маца баьхкаб хӀанз а бокъонца ховш дац, уж цигахьа дӀадихьа баьннаб Кавказа лоаман дукъах говраштцеи ворданцеи. Цу дерригача къамаьлах Ахметски района пхе юрта баха нохчий хӀанзарча Нохчий мехкара цига дӀабаха ба яхар мара бакъ хӀама дац, кхы мелдолчунца авторо хьахьокх гӀулакх шийна довзаш ца хилар. Ховш да хӀанз йолча майстински обществера 19 бӀаьшерен 60 шерашка уж цига дӀабаха хилар. Шоай поартал вордаш тӀа а етта, Кавказа лоамашка гӀолла дӀаяхьа йиш хиннаяц цар, хӀана аьлча цу хана цига вордай никъ хиннабац е хӀанз а бац.

37-ча оагӀо тӀа ца доагӀаш доаладаьд Демьян Бедне книжка тӀара дешаш.

ТӀемахоша хӀанзалца товраш детташ хиннад, цхьабакъда, Муталиева яздаьчох уж детташ а боацаш. 36-ча оагӀо тӀа яххача тайпара, майрра вӀаши Ӏетташ ба.

50-ча оагӀо тӀа йоах, турпалча Мандречо кӀайчарех йола кхалсаг топ ца тохаш йитай, из кхалсаг йоландаь а вай дай Ӏаьдалах маӀача саго кхалсага топ тоха ца могаендаь а. Из гӀулакх авторо юкъе сенна доаладаьд кхетаде хала да.

Цигара дӀахо йоах авторо, Мандречун къаенна нана Муи, иккхача пхон гарго аьрда балами накхеи доха а даь, цӀийна Ӏувдалуш ягӀар. Саг тешаргвац, теша хала а да, лергйолаш чов хинна йола кхалсаг цӀийна Ӏувда а луш ура яьгӀай аьлча.

Саго санна садоах «Победа» (25 оагӀув) яхаш саг машинаца нийсвеш а кхийола а моттигаш нийслу. Лакхехьа мел дийцачул совгӀа, «ДоттагӀий болча» яхача сборника тӀа дуккха ца кхетаеш хала предложенеш я, орфографически грамматически гӀалаташ да (сборника редактор А. Т. Чахкиев).

Хаттар доагӀа: ара миштa далийтад из сборник кхы мелдолча кхоачамбоацарел совгӀа, исторически бакъдола хӀамаш харцахьа даьха дуккха моттигаш, гӀалаташ, шоайла вӀаши духьала дола хӀамаш цу тӀа доллашехьа а? Из иштта хила тарлу, цкъа-дале, ше мел язъяь хӀамаш ешачар гӀад а баха уж дӀатӀаэцаргья аьнна хеташ Муталиев Хьажбикара харцахьара уйла хилар а писателий Союза Нохч-ГӀалгӀай отделенерчеи книжни издательстверчеи новкъосташа дика ца хьожаш произведенеш чакх а ювлийташ, нийса йоацаши бе-башха ца хеташи язъяь хӀамаш вай литературана юкъехкахьара новкъостал даь хилар а бахьан долаш.

А. ГАЗДИЕВ.

Хь. ОСМИЕВ.

ПЕНСИ

(ДУВЦАР)

БӀаьсти яьлча денз гурралца, ше балхах мукъаволаш йола ха цхьацца хӀамаех кулгаш детташ, беша йоаккхар Оарцхос. Цхьа сесаг мара, кхы дезалхо вацар цун. Хила-м хиннаб цун дезал, бисабац-кха уж. Цудухьа, цӀен-дас шийн дезалца санна, ши шийца цхьацца хабараш а дувцаш, сов йола галг дӀахоадаеш, беша кӀалхе цӀенъеш, гаьнашта хий тохаш воаллаш хулар из. Де хӀама-м цунна цига массаза а корадоагӀар. Иштта дӀахьош йолча ханах эггара дикагӀча тайпара салоӀилга лоархӀар цо.

Боаррамах кӀодаца тоссаш лоа санна кӀай ши мекх а долаш, диткъига лакхача дегӀара саг вар Оарцхо. Модж массаза а яьше хулар. Цкъа бӀаргадайначоа цӀаккха а дицлойя тамаш йолаш, селла безам тӀабодаш, массе хана деладенна дар цун доага бӀаргаш.

Истола тӀа латта электрически лампа хьал а сегаь, саррахьа даьхкача газеташка хьажа хайра Оарцхо. Пенсе тӀа гӀолга ше вӀаштӀехьдаьккхача укх тӀеххьарча деношка, гӀалат лаьдий-хьогӀ аз, сихвеннавийхьогӀ со, яхаш, цун сатем боабаь хинна уйлаш, цхьа йоккха гурмат а хинна вӀашкаяьхкача санна хийтар цунна ше газета тӀара дийшача цхьан хӀамах. Цо юхебисаьр а сатем боабир Оарцхой.

Газет Ӏо а дилла, цхьан юккъагӀа уйла еш ваьгӀар. Хьал а гӀетта, цӀен юкъе гӀолла Ӏо-хьал волавелар. «Сона хийттар да-кха из,— вӀаши нийсдир цо газето яхари шийна дагадехари. Цхьабакъда, аз тӀехьа йир цу деша уйла». Истола хьатӀа а вена, юха а Ӏойийшар цо газета тӀара из моттиг: «Пенсе тӀа бахача нахах бехкаш даха-м хьаштдац, из законах телаш да. Цхьабакъда, цхьа вола пенсионер хьона бӀаргавайча— цӀог а лаьца кхаьра уст къовла моргдолаш хул...»

Пхьера лоадам боаццаш хӀамилг а кхаьлла, тхьовсар догдоахаш жеррахьа Ӏовижар из, цхьабакъда, вижачул тӀехьагӀа а цу дешах цхьацца хӀамаш дагаухаш, наб ца кхеташ дукха ха яьккхар.

Пенах хьалъуллача доккхача сахьато иттаза зов аьлар. Из ха яларга хьежаш иллача санна, цӀаьхха хьал а гӀетта, барзкъа тӀа а дийха, ши колошк юхье а елла, шийн сийна зипа плащ белажах а кхелла, кий а тилла нийтӀа араваьлар Оарцхо.

Цкъа, кӀезига корта оагӀора баьккха, беттага а хьежа, цу бӀаьстан бийсан а, шийна ма хов тоаденна латтача Ӏаламан а хозалах Ӏаба воаллаш санна, дӀа-хьа хьежаш латташ цхьа юкъ а яьккха, беша боалашта кӀал доаллача гӀанда дӀатӀа а ваха Ӏохайра из.

Биззаь хьакхийтта хьежача беттах дийнахьа мо бӀаргагора, лай чоалпиташ тӀахьаьрцача санна, техача зизаша кӀайяь латта боалий гаьнаш. Меллашха хьекхача цӀенача февo шорттига, нанас бер хьастарах тарра, боча эгадора гаьний гайдолгаш. Беш дӀакхоачалуча гӀолла додача хи тоатолго ду таташ шаьра хьахозар.

Хийн цӀии мо мара, вӀаши тардала йиш йолаш дацар хӀанз укх сахьате Ӏалам чу этта сатеми, ше даьр уйла йоацаш дича санна хеташ, Оарцхой хьувза саи. Цу диъсаьна каьхато ше футтар веш санна а хеташ, духьал дера цунна доккхийча алапашца яздаь клуба хьалхашка хьалтеха доалла каьхат, юха а сецаш, из дешаш боахка нах. «Вай школе бераштa хьехаш ткъаь вурийтта шу даьккха пенсе тӀа вода вай веза Махьнев Оарцхо накъа ваккха клубе вӀашагӀкхет апрель бетта пхийттлагӀча дийнахь сайрийна ялх сахьат даьлча».

«Вай веза Оарцхо! — шийна из бакъдолга ховшшехь а, хӀаьта а бегдоаккхача хьисапе аьлар цо уж дешаш ши-шийца. — Школера болх дӀа а кхесса вада воалла... веза Оарцхо. Ванах, къора хинна волтеш со ер деррига а вӀаштӀехьдоаккхаш лелача хана-.. Фу дергда, хӀанз хургдар хинна ма даьннадий укхох».

Йоккхача юрта нагахьа саг вац цхьан хана Оарцхос ца хьехаш. Массаза а цун сий деш, из лоархӀаш, юрта а наха а цунгара даьннача беркатa хамбеш ба юртахой. Цхьабакъда, укх тӀеххьарча хана из гӀулакх хувцаделча санна хеталора Оарцхойна. Водаш-воагӀаш духьал кхийттача саго «Ӏуйра дика», «сайра дика» йийцача «саи-саи бера, хьалха Ӏайха тхона тийннача тайпара, хьай хьаькъал дӀа ца луш юстара вала гӀерт хьо», яхаш, шийха бехкаш доахаш санна хеталора цунна.

ВагӀачара хьал а гӀетта, сатеде воаллаш санна, беша кӀал гӀолла хи тоатолг долча оагӀорахьа дӀаволавелар из. Цхьаккха хӀаманна сагота доацаш, кортамукъа, бетто сийрда а доахаш додача хи тоатолга бӀарахьежаш латташ цхьа юкъ а яьккха, юха а вена ше ваьгӀача гӀанда тӀа Ӏохайра. ДӀахо а шийн уйлаш йора цо.

«Шераш-м дӀадахад,—йоахар цун дего.— Хьалха санна атта-м дац. Оатто... Атта хиннадац 1942 шера Сталинграде... ка ца агаш цига дӀаваьннача Султана,— къамарга шод эттар Оарцхойна. Уйла дӀахо яхар.— 1945 шера, толам баьннача дийнахьа, Берлине вийнача Ӏийсайна... Иштта кхы дуккхача эзарнешта... ДадаттӀа цун даьлаӀ, ма атта а хиннадац-кха! ХӀаьта а, мелла хала дале а, мехка, наха, вахара, из иштта эшаш хиларах даьд цар из... Къонахчал да! Иштта валар—валар дац.

«Ха-м дӀаяхай,—уйла йора Оарцхос дӀахо а.— хӀаьта а дегӀа могаш ва, хьаькъала телхавац. ТӀаккха фуд ер? Фу аргда наха? «Пенсе тӀа а ваха болх битар Оарцхос». Ишта аргда. Духхьала хьа-м ца ала мег — дагахь аргда».

Из тайпа хӀама ше даьдий тохкаш цо дагалаьцар бера хана денз хӀанз кховзткъара валлалца ше леладаь гӀулакхаш. ЦаӀ шоллагӀчунца хувцалуш, цунна духьала даьхкар цу гӀулакхий юкъ-юкъера сурташ.

...Сангала сийна цӀи яьга, догӀанха даша пхорч дийлха, дохк санна, молха бикъа кӀур лаьтта из бирса 1919-гӀа шу. Нанас ваь воша санна, хӀара гӀалгӀачун дег тӀа вижаьча Серговчун — цу лоаман лаьчан зӀамигача сагаца Оарцхойца, бӀаргаш тӀара морх айъеш, дуне сийрда доаккхаш хинна къамаьлаш, Деникина гӀаьрел тенна уж гӀоза денош.

Каьхат-мотт ховш нагахьа саг воацача мехка, баьдеча бус артӀанца сегалу электрически лампаш санна, Советски Ӏаьдало школаш хьайийла шераш. Ткъаь кхоъ шу даьнна Оарцхо — хьехархо. Бераштa бечул дукхагӀа хьехам цар даьшта-ноаношта а беш, ше ваьча шийн юрта юххьанца хьайийлача школе дӀаболабаь болх. Алпех дешаш, дешаех къамаьлаш вӀашагӀдетта а Ӏомадеш, денгара денга кердача лагӀа тӀа доахаш, деррига дуне бӀаргагургдолча лакхаленга а диге, цу ше хьийхача берий ткъамаш чӀоагӀденначул тӀехьагӀа, уж кердача хозаленашка дӀахо дигийта тешамерча наьха доалахьа дӀа а луш, шийга, хьалха санна, дешарах цхьаккха хӀама ца ховш дола кагий бераш хьа а эцаш даьккха ер ткъаь вурийтта шу. Эггара хьамсарагӀа йола шийн дега чӀегилгаш берий ховхача дегаех дӀа а хетташ болх беш даьхача цу шерашкахь ма дукха хиннад-кха, наьна сибат санна, даиман дагалаттаргдола тоамаш! КӀезига хиннадац бохамаш а.

Юрташка классови тӀемаш сихденнача шерашкахь, хӀара саьнгара тӀахьежаеча кулакий топо шек ца воаккхаш, иразерча вахарга бода никъ сийрдабоахаш, эггара хьалхарча юхьиге лаьтта ханаш.

1941 шу. ДӀайха ахка. Цу хозача маьлха дийнахьа ерригача Даьхенна тӀаоллаенна из баьде морх. Дорх беннача наьха хьажа-юкъе йитта шодамаш, вӀашкатийӀаь мочхалаш, даьрденнача лома санна, доагаш хьийжа бӀаргаш. Еррига уйла, беррига низ тӀа а бахийта, лира моастагӀа хӀалак ве, цо хьоадаь зулам цун шийн кертах дахийта гӀайтта советски турпалаш, Даьхен хьунаш, лоамаш, шаьра аренаш, хиш. Цу хьалхарча деношка тӀем тӀа ваха шаккха воӀ — Султани Ӏийсаи. Цул тӀехьагӀа, цхьа шу доаллашехь а, да ше а... ТӀем тӀа водача дийнахьа, бӀаргаш декъа доллашехь а, цӀен тӀа цхьаь юсача цӀен-наьна увзаденна бордаш, дийлха дог... МоастагӀчун карагӀа хала човнаш а хинна Украина мехка аллийсача хана ги а делла лайла гӀолла гӀалгӀачун деза дегӀ текхадаь эрсий йоӀ Маша... Госпиталь... Юха а школа, бераш...

Дукха хӀамаш духьал даьхкар цу бус боалашта кӀал вагӀача хана Оарцхойна.

Коммунистически кхетам болаш къона тӀехье хьалкхеелга къаьстта доккха маӀан долаш долча хана мишта хургда дегӀа могаш а цу гӀулакха шийгара дала дукха беркат долаш а вола саг долла хӀама дита а дитаь юстара валар? Ше хьабеначa сийрдача наькъ тӀа Ӏатта ергйолаш, нийса доацаш хийтар цунна из хӀанз.

Беттала бийса, шийла седкъий, тар кхийтача санна соцаденна латта Ӏалам мара, цхьаккха саг теш воацаш, шийн дегага хаьтта соцадир цо ше дергдар. Цул тӀехьагӀа, дуккхача хана денз сатем боабеш дагалаьтта хӀама кхоачаш хилча санна, са а тийна, гӀетта чувахар Оарцхо.

Хьаккхаьчар апрель бетта пхийттлагӀа ди. Сийленца болх беш дуккха ха а яьккха пенсе тӀа вода саг накъа воаккхаш деш дар массанена а довзаш да: собрани, моаршалаш хетташ, хеставеш, бовзараша-безараша ду къамаьлаш, совгӀаташ, детта тӀоараш. Иштта хилар укхаза а. Зал йизза багӀача наха бӀара а хьежаш, наха шийха деча модз мо мерзача къамаьлашка ла а дувгӀаш президиуме вагӀар Оарцхо. Иштта наха накъавоалаш ше вахарах вокхий а веш, ше дергдолча къамаьла уйла е гӀерташ Оарцхо вагӀача хана, юха а йист хилар собране председатель:

— ХӀанз дош да республика Лакхехьарча Совета Президиума председатела...

ГӀетта трибунана дӀатӀа а ваха, цо Ӏодийшар: «СССР Лакхехьарча Совета Президиума Указ. Ваь кховзткъа шу даларца дийзза, къона тӀехье коммунистически уйланца хьалкхееш дуккхача шерашкахь цо школе баьча балхах паччахьалкхенна а советски халкъа а доккха беркат далар белгал а доаккхаш Махьнев Ӏаьлий Оарцхойна Ленина орден лойла...»

ДӀахордар техача тӀоараша хьахазийтанзар.

Кулг а лаьца, ловца а баьккха, цо Оарцхойга дӀаелар цхьа хоза йиъсаьна кӀопилги ордении книжкеи. Басилгаш тӀа гӀолла текхаь Ӏо а бена, Оарцхой кӀайча мекхаш тӀа, жовхьара буртилгаш санна, къьгар ши хи тӀадам. Деррига шийн са, деррига шийн вахар цу зӀамигача йиъсаьна кӀопилга чу доаллаш санна хетар Оарцхойна. Зале тӀоараш деттар...

Республикерча а районерча а организацешкара, доттагӀашкара, бовзача-безача нахагара яьккха моаршалий зӀанараш ешача хана, кӀеззига саматта а дена, зале багӀача нахага хьежаш вар Оарцхо. Шийна эггара дезагӀа долча укх дийнахьа уж нах гӀозбаьнна, дегаш делаш хиларах кхы а дукхагӀа Ӏоткъам хулар Оарцхойна болх бита дагахь ше хьовзадаьча гӀулакхах.

ТӀеххьара а дош делар Оарцхойна. ГӀозбаьнна залера хьахьежаш багӀача нахага, уж бераш долча хана иштта яха Ӏомаваларах дари а хац, е вохарах дари а хац, эггара хьалха «Бераш!» ийккхар цунга. ТӀаккха, цхьан юккъа сецаь а лаьтта:

— ДоттагӀий! Фу аргда аз... Са деррига вахар ер ди да... Аз даь доккха хӀама доацашехь а, айса хьийга къа бӀаргадайнача партена, Советий Ӏаьдала дег тӀара баркал оал аз,— аьлар цо наькха тӀа кулг а дилла, шийн кӀайбенна корта кӀеззига Ӏочу а лостабаь. — Аз царех эшшача тайпара нах барга дог а доахаш, сох теша а тешаш, шоашта дукха деза шоай бераш сайца деша ахийтача даьшта-ноаношта баркал оал аз... Баркал шоана!.. ГӀоза дахалда шо! Школера болх бутаргбац аз... Бераштa хьехаргда дӀахо а...

Из тӀеххьара дош Оарцхос аьлча, деррига клуба пенаш агаш, кхьметтел президиума хьалхашка истола тӀа латтача графинкага а зов ийккхача санна хеталуш, селла чӀоагӀа тӀоараш техар наха.

Царна массанена а дийзар дар из.

Доазол дехьара

ПАРИЖЕ ВИЙХАВ ЮРИЙ ГАГАРИН

ПАРИЖ, 4 май. (ТАСС). Париже 24-гIа авиационни выставка вIашагIъеллараша 27 мае хьаелларгйолча цу выставке вола аьнна хьийхав дунен тIа эггара хьалхара космонавт майор Ю. А. Гагарин.

КУБАНА ДУХЬАЛАРА ПРОВОКАЦЕШ СОЦАШ ЯЦ

ГАВАНА, 4 май. (ТАСС). «Революсьон» яхача газета корреспондента Гуантанамо яхача городера хоам бу цигарча американски тIема-форда базера гIулакхаш укх тIеххьарча деношка чIоагIа сихденнад яхаш. Базе хьатIаухаш да керда тIема кемаши самолеташи. Дукха ха йоаццаш цига кхаьчад фордацара десанташ йоссаеш дола 35 катер тIа а латташ дола транспортни кема.

Американски базе 1-гIча мае терзаш а кхувсаш, маневраш яьй.

РУМЫНЕ КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ 40 ШУ ДОАЛАШ

БУХАРЕСТ, 5 май. (ТАСС). Къахьегама хьинар а политически кхетам а чIоагIа лакхбенна кийчлу Румынски Халкъа Республика къахьегамхой 8-гIа май—Румыне Коммунистически парти хьахинна 40 шу дизар дезде. Цу дезача ден сийна социалистически яхь а лаьца, къахьегамхоша доахача толамех язду хIара денна газеташа.

Румыне Коммунистически парте сий долаш, денал долаш дIаяха ха ювцаш къонача болхлоща, студенташца, эскархоща, деша багIараща вIашагIбетталу Румыне болхлой боламцара ветеранаш, литературни сайренаши беседаши ю.

КНР кхыча мехкашцарча гIулакхий Министерства яь заявлени

ПЕКИН, 4 май. (ТАСС). С-47 яхача тайпах йола Америке хьаяь, Фума Носавана-Бун Ума мятежни клика доалахьара самолет 1961 шера 2 мае Юньнан яхача провинцена тIера Китай фецара доазув а хоададаь чуяьннай. Цунца дувзаденна Китайски Халкъа Республика кхыча мехкашкарча гIулакхий министерства протест яьй. Из гIулакх, йоах яхьийтача протеста тIа, цхьаккха дича а цаховш хиннарт дархIа йиш йолаш а дац. Лаоса духьала США бокъонца гуччахьа тIема интервенци кийчъеш йолчеи Лаосе граждански тIом шербе дага йолчеи хана китайски правительства цIенхаштта уйла ца еш дисa йиш йолаш а дац. Сов чехка уж тайпа гIулакхаш соцаде деза Носавана-Бум Ума мятежни клико, йоах тIеххьара протеста тIа, ца соцадойя царех доалача зуламашта хьалхара жоп дала дезаргда цун.

Юха а хьайнаб ультраколониалисташ

ПАРИЖ, 4 май. (ТАСС). Укх тIеххьарча деношка Алжирера хьал чIоагIа кхохкадаларах хоам бу Парижерча кепайоазоно. Алжире болча обозревателашеи журналисташеи яхачох городера хьал цIенхаштта кхохкаденнад.

«Пари-жур» яхача газета специальни корреспондента Алжирера беча хоамах селхан сарахьа денз город ерригa а арахьарча дуненах хоадаяь я; французски эскара йоккхача подразделенеша го баьб Алжира, керттера а стратегически боккха лоархIам бола а перекресткаши магистралеши дIалийцай; города улицашка а майданашка а хадданза чIоагIа тIема ха латт, бахача нахаи автомашинаштеи чу а хьежаш; французски эскараша яьча баррикадаша городера араволa дукха моттигаш дIакъайлай.

Ультраколониалисташа леладу гIулакхаш мелденнадац мятежникаш йийшачули дуккхача наха чухьежилга сецачули тIехьагIа а. Бакъда, моттигера Iаьдала распоряженех наха хIанз а чухьеж. Селхан сарахьа Алжира европейцаш бахача даькъа тIа ультраколониалистий къайлагIарча тIема организаце массавар духьал вала тIахьехаш йола листовкаш кхайсаяр. Цар тIа йоах: «ерригача територе тIа массане юкъара забастовка е; герз юха ма ле; йоккха йоаца отрядаш еш юхавIашагIкхета; шоаш лаца венар ве; административни зданеш йоагае; зIамига а боккха а аьхкаш, хувцабеннараш боабе; пресса толха а е, цун складаш йоага а е; радиога ла ма дувгIа, цо карцдар а дувц, Iеха а ву. Партизански арми вIашагIтохаш я, довкъастталца тIом бергба цо».

Алжире йоах, из «партизански арми» вIашагIтохаргйолча районе кхаьчав инарал Салан.

СТИВЕНСОНА ЯЬ ЗАЯВЛЕНИ

НЬЮ-ЙОРК, 4 май. (ТАСС). Шоаш беш бола болх ООН-аца бувзабенна йолча дуккхача американски къама организацеша Нью-Йорке оттадаьча шун тIа ше къамаьл деш ООН-ерча американски делегацена керте латтача Эдлай Стивенсона аьлар, ВIашагIкхийттача Къамий Организаце ВIашагIкхийттача Штаташта духьала бараш «тIехь-тIехьа дукхагIа хургба». Ассошиэйтед Пресса корреспондента беча хоамах, Стивенсона дIахо аьлар, хIанз, нийоса ахаш хIана бац аьнна бола ООН членаш азиатски африкански мехкаш долча хана, «Малхбузен кхы дIахо совле лелае езаргьяц... Кхераме ханаш я хьатIаэттараш, хIана аьлча хьаотташ латт доккхагIа дола дунен низаш Малхбузехьа а хургдоацаш, МалхбоаленгахЬа даргдола ха».

Раска пресс-конференци

ВАШИНГТОН, 5 май. **ТАСС корреспондент В. Вашедченкос** хоам бу:

Селхан хиннача пресс-конференце США паччахьалкхен секретара Д. Раска аьлар, Къулбехьен Вьетнама дукхагIа американски тIема новкъостал де соцам баьб президента Кеннеде.

Раска аьлар, Къулбехьен Вьетнама партизанаша селадеча гIулакхашта «къаьстта теркам» тIабохийт США-с. Пачхьалкхен секретара яхачох, 1954 шера денз «цIаккха ца хиннача тайпара» лакхденнад цар гIулакхаш. Нго Динь Дьема режима дукхагIа американски тIема новкъостал дар а дийца, Раска аьлар, хьадда йола цифраш оалалургъяц шийга. Партизанашта чIоагIагIа духьал лоатталургдолаш, Къулбехьен Вьетнама эскараш «материальни чIоагIде» дагахьа кхы тIа а уж Iомадергдола гIулакхаш де лаьрхIа я США.

Лаоса дош дувцаш, Раска аьлар, из тешачох, тIом соцабара дош цхьаккха а «политически дешаща» эдергдац. Пачхьалкхен секретара аьлар, Лаосах йола Дунен халкъий конференци хьаеллача хургва ше.

США САГ ЧУВОЛА РАКЕТА УРАГIЪЯХИЙТАР

НЬЮ-ЙОРК, 5 май. (ТАСС). Ассошиэйтед Пресс яхача агентства беча хоамах, тахан московски ханах 17 сахьати 34 минути яьлча США Канаверал яхача мысера (штат Флорида) баллистически траекторех саг чувола «Редстоун» яха ракета урагIъяхийтай.

УрагIвахийта массехк минут яьлча пилота Алан Шеларда хоам бир, капсула чура ерригa системаш лерттIа болх беш я, аьнна.

Аэронавтикаи космически аренаш тахкареи Национальни управлене хоам бир, урагIъяхийта 15 минут яьнначул тIехьагIа пилот Алан Шепард чувола ракетах хьакъаьста капсула Канаверал яхача мыса 302 миль гаьна йолаш Атлантически океана чу ежар, аьнна.

УрагIвахийта 16 минут яьнначул тIехьагIа ВВС вертолетаца капсула чура кхьа а воалаваь, «Лейк Чэмплейн» яхача американски авианосеца гIа ваькхар пилот. Цу авианосецаца хьаера капсула а. Эггара лакхъелча 115 миль лакха хиннай ракета, сахьата 5500 миль йодаш сиха а хиннай. Управлене аьннад, гIетта волча хана пилот «могаш, гIаьххьа хиннав».

Баллистически траекторех тахан ракетаца урагIваха пилот Алан Шепард «Меркурий» яхача проектах космосе урагIваха кийчлуча кхаь астронавтах цаI ва. Шепард США форда.... низий кхоалагIча ранга капитан ва, 37 шу да цун. Саг йоалаяь а ши бер долаш а ва из. Дунен шоллагIа тIом хиннача хана Тихи океане эсминца тIа гIулакхе хиннав из.

Кинобоалхлой кустовой совещани хиннай

Дукха ха йоаццаш Сунженски района культура ЦIагIа Урус-Мартановски, Ачхой-Мартановски, Первомайски, Наьсарен районашкарча кинобоалхлойи клубай заведующейи кустовой совещани хиннай.

Совещане уж гулбеннабар шоай болх бувца а хIаьта дIахо йодача хана болх тоабергбола наькъаш белгалдаха а. Укх шера дIаяхача кварталах пачхьалкхен план кхоачашъяра хьакъехьара къамаьлаш дир районий культура отделий заведующеша. Балха юкъера кхоачамбоацараш дувцаш а уж юкъера сихагIа дIадоахаргдола наькъаш дувцаш а совещане къамаьлаш дир Нохч-ГIалгIай культура министра заместителa Н. Поднебенне кинофикаце отдела керттерча бухгалтера нов. Лапченкос, кинопроката контора управляюще нов. Нагапетяна. Совещане гулбеннараша 20-ча декабре кхачалехьа шера йола план кхоачашъе социалистически декхар тIаийцад.

У. АБАДИЕВ.

Пайданера лекци

Дукха ха йоаццаш «Назрановский» совхоза Яндрерча отделене сомий бешамаш лелаеча бригаде «Граждански тIом лаьттача 1918—1920 шерашка Нохч-ГIалгIайчен наха леладаь гIулакхаш» яхача темах лекци дийшар республикански краеведчески музея болхлочо нов. Маргошвиле. Цу дика чулоацам болча лекцега ладувгIаш ерригa бригада яр, бригадир Даурбеков Iази шоаща а волаш.

Нов. Маргошвиле дийцар Нохч-ГIалгIайчен къамаша, цIи хезача революционераша Ф. Гикалона, С. Орджоникидзена, А. Шериповна, и. кх. тIехьа а этта, даь майра тIемаши яьккха йоккха исторически коталои.

Шийга тийннача хаттарашта дика чулоацам бола жопаш тийлар лектороэ.

Дика лекци ешарах хьаьша доккха баркал а аьлар, каст-каста шоайцига ахар а дийхар болхлоша.

М. МОГУШКОВ.

Апрель бетта 30-ча дийнахьа Грозне Ленински кольцо яхачара яьнна Новые Алды яхача поселке кхаччалца № 5 йолча маршрутах биллача кердача новкъа хIара 9 минут массаза яла трамваеш аха йолаелар. Из керда никъ хьабеллара хьакъехьа къахьегамхой митинг хилар цига.

Сурта тIа: трамвая керда никъ хьабеллара хетаяь митинг. Къамаьл деш ва керда никъ биллача № 131 йолча гIишлошъяра-монтажни поезда начальник А. А. Курочкин.

В. Юнцевича сурт.

Тахан радио ди да

Хьехам балара боккха низ ба радио

Вай сийлахь-воккхача дай-мехкахочо Александр Степанович Попова радио хьаеллара сийна оттадаь радио Ди хIара шера белгалдоах советски халкъо. Кховзткъа шу совгIа ха дIаяьннай цу хана денз, хIаьта сага вахара массадолча доакъошта юкъеяхай радио.

«Къахат доацен» «юкъе юкъ йоацен» газет яьхад В. И. Ленина радиох, вай мехка йоккха тIехьале йолаш из хургхилар хьа а хьохкаш.

Космос караерзаеча советски халкъо йоккха котало яьккхача а ший мехках, цун доккхийча толамех доккхал деш, коммунизм хьалъяра йолча йоккхийча торонаша бIу болийта долаш ССКП XXII-ча съезда из накъа додача а—цу дикача хана белгалдоаккх советски халкъо укх шера радио Ди.

Нагахьа цIа дац радио йоацаш. ХIанз СССР-е болх беш 30 миллион гаргга радиоточка ба. Цул совнагIа, дукха нах ба радиоприемникаш йолаш. Алхха укх тIеххьарча шерашка 25 миллионал совгIа радиоприемник ийцай наха. Берригача мехка чакхйоалаш латт радиофикаци, шерра яржаш йоагIа телевидени. Советски Союзера телезрителаш хIара денна юкъера лаьрхIача 20—25 эзар саг тIакхет. 75 миллион саг гаргга нах бахаш йола моттиг чулоацI хIанз телевизионни вещане.

КIезига дегIаенаяц радиои телевидении Нохч-ГIалгIай мехка а. Эггара хьалхагIа Грознера передачаш йолаенна 30 шу совгIа ха я. Цу хана городашкеи юрташкеи 100 гаргга радиоточка мара бацар. ХIанз дукха хIама ца эшаш 80 эзар ба уж. Алхха дIадахача цхьан шера 4000 совгIа радиоточка тIакхийтар. Радиоприемникаши телевизораши 50 эзарнега кхоачаш дукхагIа хилар. Республике болх беш я РВ-23 яха а ультрокоротковолнови а радиостанцеш, телевизионни центр.

Вай республика культурни вахара юкъе доккха хIама дар дIадахача шера Грозненски телевизионни центр болх бе йолаялийтар. Грозненски телецентрера еча передачашка хьеж городе баха нах хьийжа ца Iеш, Нохч-ГIалгIайчен юрта районашкарен лоалахарча республикашкарен къахьегамхой а. Къилбаседа Кавказе эггара йоккхагIа ярех цаI я Грозненски телецентр.

Телевидене студера коллектив дукхагIча даькъе къонача болхлоех вIашагIтеха я. Чоалханера телеаппаратура цар Iомаярга хьежжа, передачаш листагIа а дукхагIа а хургья. Масала, юххьанца кIиранна 3-зза мара болх бацар студе, хIаьта хIанз кIиранна 6-зза хул уж хIара хулаш эрсийи, нохчийи, гIалгIайи меттала кхоккха сахьатан ах-ах сахьатан а хулаш. Лоалахарча телевизионни студей, радио, кино, театрий опыт хьа а Iомаеш, вещане формаш эргашагIа хилийта гIерт студе коллектив. ХIара бетта цкъазза арахец студе «Шоана, кхалнах», «УнахцIено», «Къона ленинец», «Пропагандистеи агитатореи блокнот» яха журналаш. Телестуде производственни плана юкъе йоккха моттиг дIалоац музыкальни, берий передачаша, кинофильмаш хьокхаро. Деррига керда мел дола журналаш, Iилма-популярни кинофильмаш массаза а города кинотеатрашка хьокха долалуча ханна хьокх телестудера а.

ССКП Центральни Комитето къаьстта соцам баьб советски радиовещании телевидении тоаяра хьакъехьа. Радиои телевиденеи болхлошта хьалхашка декхараш оттадаьд — передачай идейно-политически, художественни, технически боарам чIоагIа лакхбе, наха юкъе беча массови балха толашагIа йола средстваш уж хиларах тарра царех пайда дикагIа эца, дIахо къахьегама овсарле лакхъяран технически прогресс дегIайоалаяран, керда кхоачамаш гучадахаран дикагIа йола опыт йоаржаяран, пачхьалкен, колхозий, рузкъа дIахо а кходаран уж тIаерзае. Цу тайппара декхар оттадабд советски нах къахьегамца коммунистически уйла хургйолаш хьалкхебара радиохи телевиденехи шерра пайда эца, аьнна.

Радиовещане хьакъехьа ССКП ЦК-аси парте обкома бюроси енна указанеш кхоачаш а еш, Нохч-ГIалгIайчен радиои телевиденеи болхлой коллективо ший берригa теркам тIабохийт парте ЦК январски Пленума решенеш кхоачашъяр духьа ССКП XXII-гIча съезда дика накъа дахар духьа лоаттабу къовсам дIахьоккхара ССКП ЦК январски Пленум хиннaчул тIехьагIа юрта боахама дешаш дувцаш еш йола передачаш шозза дукхагIа хиннай. Микрофона хьалхашка каст-каста къамаьлаш ду хьажкIаш, шекара свекла, комсаш кхеяра хьалха латтараша, цIи хезача доярхаша, свинаркаша, жа Iуша. ЧIоагIа уйла тIаяхийта ладийгIар ССКП ЦК январски Пленумен Ростовски зональни совещанен дакъа лоацаш хиннараша даьча къамаьлашка. Шоай опыт дика кхетаеш йийцар хьажкIаш лелаеча Зармаев Абдул-СаIида, Кусиева Зайдата, свинаркаша Наумова Марияс, Ахмадова Сарсарас, доярхаша Барахоева Лемкас, Арсемиковас, оалхазараш кхоабача Олюнинас, дуккхача кхычар. Верригa а микрофона хьалхашка укх тIеххьарча кхаь бетта къамаьл даьд юрта боахаме хьалха латтача 150 совгIа саго.

Городашкарча а юрташкарча а къахьегамхой балха хьинар шерра довзийт «ТIеххьара хоамаш арадоахача» редакцеша. Из декхар кхоачашдара новкъостал ду авторски активо. Дуккхача йоккхийча предприятешка, колхозашка, министерствашка, ведомствашка вIашагIъеххай рабсельковровски посташ. Авторски актив йоккхагIа хилийтар духьа пхе бетта деша рабкорий школа вIашагIъелаяр. Цига дешаш вар 50 гаргга къона болхло, гIулакхаш тIара нах, студенташ. Дешар чакхдаьнначул тIехьагIа цига деша баьгIа дуккха бараш магнитофонаца болх бе Iомабелар.

Укх тIеххьарча хана цхьайолча районашка, заводашка, колхозашка дукхагIа арадувла доладеннад радиогазеташ. Уж арахецараш штате йоаца редакцеш я. Къахьегамхошта чIоагIа дукха деза уж газеташ. КIиранна цкъа е шозза арадувл уж. Царца хул информацеш, цар ювц дикагIа йола опыт, Iилма-атеистически пропаганда дешаех йола статьяш, кхыяраш. Дика радиогазеташ арадувл Курчалоевски, Сунженски а кхыча а районашка.

Терко дукхагIа ю комитето наьха сакхетам чу капитализмах юхедисача воча гIулакхашта духьала лоаттабеча къовсама а атеистически пропаганда а дешашта. Нохчийн гIалгIайн вещане редакцеша арадоах «Шоана, кхалнах», «УнахцIено», «Школашка деша багIача кхалнаха долна новкъостала», «Лоаман кхалнаха» яха журналаш, дукха беседаш ю радио чу гIолла. ХIанз, массанахьа а ССКП XXII-гIча съезда дика накъа бахар духьа шерра къовсам баьржача хана, Нохч-ГIалгIайчен радиоси телевиденеи шоай передачашка дукхагIа терко тIаухийт ССКП политика керттера проблемаш йоаржаяра, дикагIа дувц съезда хьалхара яхь мишта лел, шерагIа йоаржаю толашагIа йола опыт.

С. ЛАГУТИН,
Нохч-ГIалгIай АССР радиовещанеи телевиденеи комитета председатель.

Радио—хIара цIагIа

1920 шера В. И. Ленина эггара хьалхара советски радиовещательни станци хьалъяра хьакъехьа баьча соцама кулг яздир, хIаьта 1922 шера 17 сентябре кIирандийнахьа хьалхара радиоконцерт делар цу станце.

Цу хана денз дукха зама яьннаяц, цхьабакъда, радиотехникеи радиовещании дегIайоалаяра дешай вай партеи правительстваи чIоагIа йоакхо ярах йиш хилар бувзам лоаттабара, радиовещанеи телевиденеи гIулакха радиох шерра пайда ийца ца Iеш, халкъа боахама дуккхача доакъошка а цунах пайда эца. Радиоэлектрониках пайда эцара йола торонаш хIанз боарам боаццаш йоккхий я.

Прогрессивни мел дола адамаш гIоздаьнна да дунен тIа эгара хьалхарча советски сагага-космонавтага космосе ваха йиш хилийта долча вай Iилманна карагIдаьннача хIамаех, хIаьта цу гIулакха боккха лоархIам болаш хилар радиосредстваш.

Советски наха чIоагIа хьашт да радиои телевидении дIахо дегIаяр. Из хьахьокх вай Нохч-ГIалгIай республике хIанз 80 эзар гаргга трансляционни радиоточка, 50 эзар совгIа радиоприемник, 5 эзар гаргга телевизор хиларо. Алхха дIадахача цхьан шера йиъ эзар совгIа радиоточка оттабаьб, бахача наха ийцай итт эзар совгIа радиоприемник, йиъ эзар гаргга телевизор.

Радио дукха сецаялийтай совхозий доалахьа йолча радиоузлаша. Цудухьа уж къахьегамхоша бакъахьа а леткъаяьй. Цар болх дIахо тоабар духьа совхозий кара хинна шийтт радиоузел бувзама органашка дIаеннай.

Радиовещанеи телевиденеи средствашка нах дукхагIа чулацийтар духьа ер шу чакхдалалехьа кхы а 20 юрта радио чуяхка, 6 эзар трансляционни радиоточка тIакхетийта, цу гIулакха 244 километр хурйола линии керда йиъ радиоузели хьалъе лаьрхIад.

ХIанз хьалъяь яьнна а тохкамбеш а я ультракоротковолнови радиопередатчик. Цо беча балха новкъарле яц атмосферни индустриальни духьаленаша. Ерригача республике мел баха нах а телевиденега хьежаргбола гIулакх вIаштIехьдоаккхаш латт.

Укх шера вай республикана яйтаргйолаш я дIа-юха лела телевизионни станци, хIаьта цо торо хулийтаргья духхьал заводера, промыслера, театрера, колхозера, стадионера актуальни передачаш е.

Телевизораш чу хьежаш болча наха дукхагIа тоам бар духьа укх деношка хьаелларгйолаш я специализированни телевизионни ателье.

Вай мехка радиофикации телевидении дегIайоалаяра гIулакха партеи правительстваи оттадаьча доккхийча декхараша Нохч-ГIалгIай республикерча связисташкара дIадех радиовещанеи телевиденеи болх дIахо тоабара уж чIоагIа оарцагIбалга.

И. МЕЛЬНИЧЕНКО,
Нохч-ГIалгIай республикански бувзама управлене начальник.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

Тахан кинотеатрашка

Челюскинций цIерахча кинотеатре.
Йоккха зал — **Евдокия.** Долалу: 10, 12, 2, 4.
№ 1 йола зIамига зал — **Евдокия.** Долалу: 8.30, 10.30.
№ 2 йола зIамига зал — берий сеанс — **Голубая стрела.** Долалу: 9, 11. **БIаьхача пена тIехьашка.** Долалу: 1, 3, 5, 7, 9.
№ 3 йола зIамига зал — берий сеанс. **ДуIо баьраш.** Долалу: 9.15 11.15. **БIаьхача пена тIехьашка.** Долалу: 11.15, 1.15, 3.15, 5.15, 7.15, 9.15;

«Родина» яхача кинотеатре
Берий сеанс — **Де доацаш вайнар.** Долалу: 9. **Евдокия.** Долалу: 11.05, 1.10, 3.15, 5.20, 7.25, 9.25.
8-ча мая денз **«Юха а Iуйре я»**

КУЛЬТУРА УЧРЕЖДЕНЕШ ССКП СЪЕЗДА НАКЪА ЙОЛХАШ

Советски Союза Коммунистически парте XXII-гIа съезд гулйойла аьнна ССКП ЦК январски Пленумо баь соцам чIоагIа раьза хинна тIаийцар дерригача советски халкъо. Мехка городашкеи юрташкеи шерра яьржай съезда сийна къахьегамхоша лаьца социалистически яхь, дог гIоздаьнна бу наха болх. Къахьегама керда коталонаш яьха, парте XXII-ча съезда накъа баха хьинаре болх беш ба вай республика къахьегамхой а.

Деррига халкъ ССКП XXII-ча съездага кийчлуча хана доккхий декхараш хьалхашка увтт республика культураи искусстваи болхлошта. Вай турпала къахьегама, советски халкъо даьча доккхача гIулакхий сий лакхдеш творчески толамаш дахарца съезд гулъяра исторически гIулакх белгалдаккха деза цар.

Ваха маьоаттIара Советски Союза Коммунистически парте съезда накъа вахар культурни учрежденей хIара болхлочун сийлахь декхар а хинна дIаэттад.

ССКП съезда хетаяь тематически сайренаш, къамаьл деш увттаду журналаш хиннад, вIашагIбеттабеннаб дворецашкеи клубашкеи. Масала, В. И. Ленина цIерахча культура Дворецe «ССКП XXII-ча съезда баха маьоаттIара накъа баха кийчлу Сталински района къахьегамхой» яхача тIемах яь коммунистически къахьегама бригадай сайре хилар. «Халкъеи партеи барт цаI ба» яхача темах йола рационализаторийи изобретателийи сайре хилар Кирова цIерахча культура ЦIагIа.

Культура учрежденеш дукхагIа терко е яьннай юрта боахамеи промышленностеи дикагIча болхлой опыт дуккхача нахага дIайовзийтара. Дуккхача районашка 20-нега кхаччалца хулаш сайренаш хиннай. Юрта боахама дикагIа болча болхлоща вIашагIкхеташ Шаьла районе сайре яьча къамаьлаш дир М. Музыкаеваси А-С. Зармаевеи.

Юрта боахама дикагIа бола болхлой хестабеш сайренаш хилар Сунженски, Урус-Мартановски, Сальсана районий дуккхача культура цIеношкеи клубашкеи. Наьсарен района культура ЦIагIа «ССКП XXII-ча съезда накъа долхаш» яха сайре хиннача ший опыт ювцаш къамаьл дир цIи хезача хьажкIаш лелаерхочо З. Кусиевас. «Дикача гIулакхий журнал» оттадаьд шу районе. Цу тIа дувц ССКП ЦК январски Пленума материалаш дIайовзийташ клубашеи библиотекашеи беча балха опытах. Республика районийи городийи дуккхача клубашка, культура цIеношка, цIеча уголокашка да ССКП XXII-ча сезда накъа баха къахьегамхоша тIаийцача декхарех дола плакаташи стендаши.

Сунженски района «Победа» яхача колхоза клубеи «Сунжанефтеи» 1961 шера колхозхошеи болхлошеи тIаийца декхараш гургдолча хьалтехад, дикагIча болхлой балха итогаш гойт. Декхараш тIадола «ССКП XXII-ча съезда накъа долхаш» яха стендаши плакаташи да Пролетбата цIерахча, химикий, «Красный молот» завода культура цIеношка. Съезда накъа дахара хетаяь сайренаш а яьй цига.

Съезда материалаш дIайовзийташ дика болх бу республика библиотекаша. Республикански библиотеке, районийи юртийи дукхагIча библиотекашка «ССКП XXII-ча съезда накъа долхаш» яха книжкай выставкаш, газетех хьаьхача материалий папкаш, альбомаш, картотекаш кийчъяьй, ССКП ЦК январски Пленума материалех лекцеши беседаши яьй, читательски конференцеш хиннай.

Шелковской района библиотеке Кирова цIерахча колхозе «ХьажкIаш йоккхача тороний культура я» яха читательски конференци яьй. Каргалински, Сунженски, Шаьла районий библиотекаша кийчъю Полякова «Керда Калиновка» яхача книжках йола читательски конференцеш. Сунженски района библиотеко дувца кийчду «Мишта дукхагIа йоаккхаргья» яха А. П. Бегучева книжка.

Первомайски района библиотеко «Тха маякаш» яха альбом кийчдаьд. 1961 шера хIара дезалга книжка дIакхачийта декхар тIаийцад Сунженски района библиотекаша.

1961 шера республике эггара хьалха юрта боахама дола хьехамаш ду халкъа ши университет йиллай Сунженскии Грозненскии районашка. «Юрта боахам дIахо а лакхбара Коммунистически парте ю йоакхо» яха республикански кинофестиваль я хIанз чакхйоаккхаш. Республикански краеведчески музейс 34 щитах латта дIа-юха кхухьа кхоъ выставка кийчъяьй. Цар тIа хьахьекхад республике дикагIча колхозаштеи совхозаштеи карагIдаьннараш, юрта боахама дикагIча болхлой опыт, ССКП XXII-ча съезда сийна шоаш тIаийца декхараш юрта къахьегамхоша кхоачашду.

Къаьстта кепа теха араяьккхай «Тха маякаш» яха библиотечка, юрта дикагIча къахьегамхоех дола 3000 экземпляр йола 8 плакат. Библиотечкашкеи плакаташкеи ювц хьажкIаш лелаерий Музыкаева Маликай, Кусиева Зайдата, А-С. Зармаева, Сунженски района «Победа» яхача колхоза, доярка Арсемикова Марета, жа Iуи Эсмухамбетов Наурде, кхыбарий опыт.

Культура дикагIча цIеношка плакатех пайда а эцаш. «Нохч-ГIалгIайчен маякаш» яха выставкаш кийчъяьй, фермайи бригадайи ЦIеча уголокашка плакаташ дахьийтад.

«Сен тIехь къовсам лоаттабу колхозаша, совхозаша, фермаша, бригадаша 1961 шера» яхача плакатий макеташ яьй юрта боахама Министерствас.

Культура профсоюзни учрежденеша дукхагIа ду юрта шефски новкъостал. Ленинеи Кировеи цIерахча культура Дворецаша, химикий, Пролетбата «Красный молота» культура цIеноша, машиннаькъа болхлой клубо шоаш шефал деча районашка 50 концерт оттадаьд, самодеятельни коллективашта творчески новкъостал а даьд. 1961 шера агитбригадий болх тоабелар. Юрташкарча культура цIеношкеи клубашкеи 70 агитбригада вIашагIтехай. Фермашка, бригадашка, хоржамий участкашка 200 совгIа выступлени яьй цар. Грозне клубашка болх беш 4 агитбригада я, ер шу доладеннача хана денз 45 концерт оттадаьд цар.

Агитбригадий программашта дукхагIа юкъекхухь моттигера материалаш. Укх шера эггара хьалха театрализованни тематически выступленеш е йолаеннай агитбригадаш. Иштта йола агитбригадаш вIашагIтехай Урус-Мартановски, Шелковской районий культура цIеношка. Наурски района культура Калиновски ЦIагIа. Цар чIоагIа мотаеш ювц дикагIбарий опыт, кхоачамбоацарашта критика ю, юрта боахама продукцега мах дукха дIабахара бахьанаш гучадоах, тунеядцаш воча оагIорахь бувц.

Городеи юртеи культурно-просветительни учрежденеша дукхагIа теркам тIабохийт художественни самодеятельность дегIайоалаяра.

Республике телевидене гIолла дIахьувкх юртара художественни самодеятельность.

1960 шерарчул дикагIа яр 1961 шера хинна художественни самодеятельноста республикански смотр. Цун репертуар тайп-тайпара а йоккхагIа а яр. Къаьстта белгалдаккха деза дуккхача коллективаша районий къахьегамхой сий деш иллеши частушкаши яьха хилар.

Цхьабакъда, Надтеречни, Ачхой-Мартановски, Грозненски районий культура цхьайолча учрежденей цIенхаштта кхоачамбоацараш да. Надтеречни района клубашеи библиотекашеи соахка а санна мела бу болх. Района культура ЦIен агитбригада юрташка яха хиннаяц, хIаьта юрташкарча клубай шоай агитбригадаш яц. Гойтара агитаци ССКП XXII-ча съезда сийна лелаеча яхьах йолча кердача материалашца хьалйизаяц. Ачхой-Мартановски района Шашан-Юртара библиотека каст-каста дIакъайла хул, болх геттара мела а бу, хIаьта СаьмуIашка клуб яц, наха юкъе бу культурни болх тесса битаб цига. Иштта этта гIулакх эггара хьалха дашха доагIа райисполкомаша, партийни организацеша, культура отделаша культура учрежденей балха йоакхо ца еш хиларца. ССКП ЦК январски Пленума решенеш кхоачаш а еш, партийнии советскии органаша, культура Министерства тоабе беза культура учрежденей болх. ССКП XXII-ча съезда даха мадоаттIара накъа гIоргдолаш, культурни балха ерригача формех пайда эца беза.

Х. КУРКИЕВА,
ССКП обкома пропагандаи агитацеи отдела заведующе заместитель.

СЕРДАЛО
4-гIа оагI, 7 май, 1961 шу.

РЕДАКЦИ АДРЕС: г. Грозный, Сталина улица, 15. Телефонаш: редактора зам. — 2-07-01; бехктокхама секретаре — 2-45-48, партийни вахареи, экономикаи, письмойи отделий — 2-25-72; корректорске — 2-30-91;
АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Сталина, 15. Телефоны: редактора — 2-41-23; зам. редактора — 2-07-01; ответственного секретаря — 2-45-48, отделов партийной жизни, экономики и писем — 2-25-72; корректорской — 2-30-91.

1918 шерарча 11-ча августа цIерах йола типографи, г. Грозный, Революци проспект, 30/3. Типография имени 11 августа 1918 года, г. Грозный, проспект Революции, 30/3.

СФ03073 Заказ № 2688